Comedia umană

BALZAC

Femeia părăsită

Honoré de BALZAC

Femeia părăsită

În româneşte de
Petru Dumitriu

La Femme abandonnée,
1833

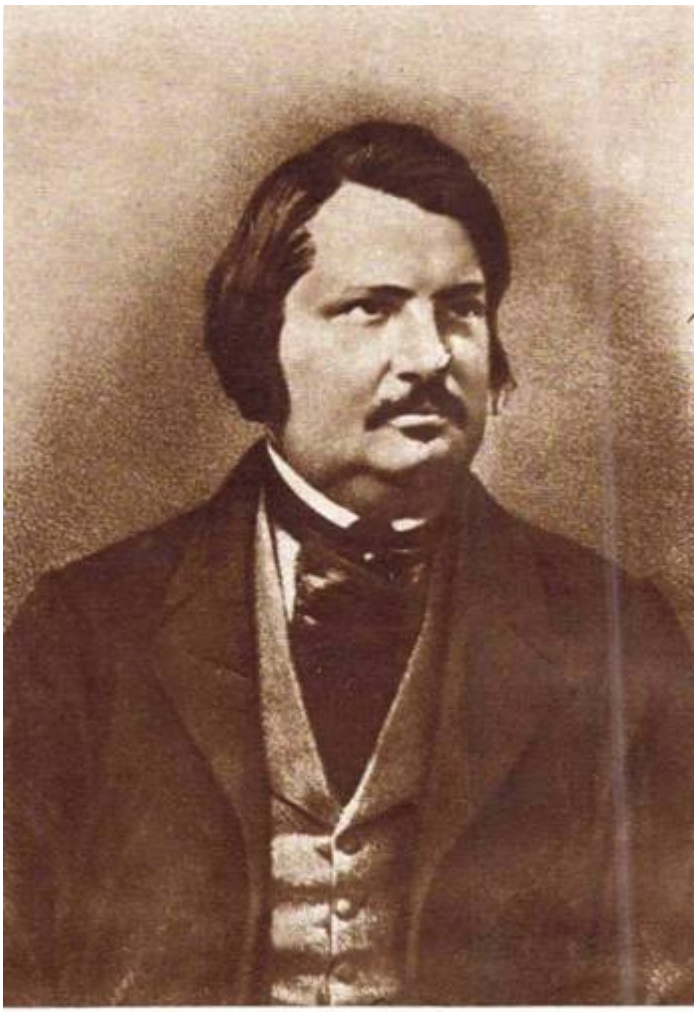

Doamnei Ducese d'Abrantès,
devotatul său servitor,

HONORÉ DE BALZAC
Paris, august 1835

La începutul primăverii anului 1822, medicii din Paris au trimis în Normandia pe jos pe un tânăr care abia se întremase după o aprindere la plămâni, pricinuită fie de prea multă silinţă la învăţătură, fie poate de o viaţă fără frâu. În timpul convalescenţei, avea nevoie de o odihnă desăvârşită, de hrană uşoară, de aer curat şi trebuia să se ferească de emoţii prea puternice. Câmpiile îmbelşugate din Bessin şi viaţa tihnită de provincie păreră aşadar prielnice însănătoşirii lui.

Veni la Bayeux, oraş frumos, aşezat la două leghe de mare, la o verişoară a sa, care-l primi cu deosebita bunăvoinţă a oamenilor obişnuiţi să trăiască în singurătate şi pentru care sosirea unei rude sau a unui prieten este o adevărată fericire.

Afară de unele obiceiuri, toate orăşelele se aseamănă între ele. Astfel că, după câteva seri petrecute la verişoara sa, doamna de Saint-Sevère, sau la alte persoane cu care ea se vedea mai des, tânărul parizian, care se numea domnul baron Gaston de Nueil, cunoscu tot oraşul, adică pe toţi cei care îl alcătuiau în ochii acestei societăţi închise. Gaston de Nueil recunoscu în ei figurile

neschimbate, pe oare cercetătorii le regăsesc în numeroasele capitale ale vechilor state care alcătuiau Franţa de altădată[1].

Era mai întâi familia, a cărei nobleţe, necunoscuţii la mai mult de cincizeci de leghe împrejur, prin partea locului e neîndoielnic socotită ca foarte străveche. Această familie regală în miniatură are prin căsătorii, fără ca cineva să le pună la îndoială. legături îndepărtate cu familiile Créqui, Montmorency, rudă de aproape cu Lusignan şi s-ar da pe lângă familia Soubise[2]. Căpetenia acestei seminţii vestite e totdeauna un vânător îndrăzneţ. Om necuviincios, striveşte pe toată lumea cu superioritatea numelui său; îl tolerează pe subprefect, cum rabdă şi birurile; nu recunoaşte niciuna dintre forţele create de veacul al nouăsprezecelea şi-ţi atrage luarea-aminte, ca fiind vorba de o grozăvie, că primul-ministru nu e un gentilom. Soţia lui are un glas tăios, vorbeşte tare; a avut iubiţi, dar se împărtăşeşte în mod regulat de Paşti; îşi creşte prost fetele şi crede că numele lor e o avere destul de mare. Nici soţia nici soţul n-au de altfel nicio idee despre luxul de astăzi; mai păstrează încă livreaua de teatru, ţin la formele străvechi în ce priveşte argintăria, mobilele, trăsurile, ca şi purtările şi felul de a vorbi. Această pompă învechită se potriveşte de altfel destul de bine cu orânduiala provinciei. Într-un cuvânt, sunt nobilii de altădată, fără dijme, fără haite de câini şi veşminte cu galoane; toţi plini de onoruri între ei, devotaţi unor principi pe care nu-i văd decât de departe. Neamul acesta istoric dar necunoscut păstrează originalitatea unei tapiserii de o lucrătură străveche şi măiastră. În această familie se aciuiază negreşit şi vreun unchi sau vreun frate locotenent-general, purtând cordon roşu[3], curtean care a fost în Hanovra cu mareşalul Richelieu[4] şi pe care îl găseşti acolo ca pe o foaie

rătăcită dintr-un vechi pamflet de pe vremea lui Ludovic al XV-lea.

În faţa acestei familii fosile se ridică o alta mai bogată, dar de viţă nu aşa de veche. Soţul şi soţia se duc să petreacă două luni pe iarnă la Paris; aduc cu ei răsunetul fugar şi patimile trecătoare ale Parisului. Doamna e elegantă, dar cam înţepată şi totdeauna în întârziere în ce priveşte moda. Totuşi îşi râde de neştiinţa arătată de vecinii ei; are argintărie modernă; are „groomi", negri, fecior în casă; fiul ei cel mai mare are un „tilbury", nu face nimic, se bucură de dreptul primului născut, mezinul este funcţionar la Consiliul de Stat. Tatăl, foarte la curent cu intrigile guvernului, povesteşte anecdote despre Ludovic al XVIII-lea şi doamna du Cayla[5], îşi plasează banii cu cinci la sută, se fereşte să pomenească de cidru, dar mai cade din când în când în mania de a îndrepta cifra averilor localnicilor. Este membru al Consiliului general, îşi face hainele la Paris şi poartă Crucea Legiunii de Onoare[6]. Într-un cuvânt, acest nobil a înţeles restauraţia, îşi face interesele în Cameră, dar monarhismul lui e mai puţin curat decât al familiei rivale. El e abonat la G*azette* şi la D*ébats. C*ealaltă familie nu citeşte decât la *Quotidienne*[7].

Preasfinţia sa episcopul, fost vicar general, stă în cumpănă între aceste două puteri, care ti dau toată cinstea cuvenită bisericii, dar îl tac uneori să simtă morala pusă de bunul La Fontaine la sfârşitul *Măgarului încărcat cu relicve*[8]. Preasfântul e un bădăran.

Vin apoi stele de a doua mărime, nobili care au zece-douăsprezece mii de franci rentă şi care au fost căpitani de marină, sau căpitani de cavalerie. sau nimic. Ţin calea de mijloc între preotul care umblă cu grijania şi perceptorul pornit în turneu după încasări. Aproape toţi au tăcut parte din trupa muşchetarilor sau a pajilor şi-şi sfârşesc zilele în tihnă exploatând o moşie luată în arendă, mai

preocupaţi de tăierea unei păduri sau de făcutul cidrului decât de trebile monarhiei. Aduc vorba, totuşi, despre cartă[9] şi despre liberali, între două partide de whist[10] sau în timpul unei partide de table, după ce au socotit zestrea fetelor şi au pus la cale vreo căsătorie, potrivit cu spiţa neamului, pe care o ştiu pe dinafară. Soţiile lor fac pe grozavele, îşi dau ifose, de parcă ar fi de la curte, în trăsurelele lor de răchită; se socotesc foarte gătite când sunt înfăşurate într-un şal şi cu bonetă pe cap; îşi cumpără două pălării pe an, dar după matură chibzuială şi le-aduc de la Paris, cu vreo ocazie; sunt în general femei cinstite şi guralive.

Împrejurul acestor elemente mai de seamă din tagma aristocratică se adună două sau trei fete bătrâne cu vază care au dezlegat problema imobilităţii făpturii omeneşti. Parcă ar fi înţepenite în ciment în casele în care le întâlneşti; chipul, îmbrăcămintea lor fac parte din clădire, din oraş, din provincie; ele alcătuiesc tradiţia, amintirea, duhul. Toate au ceva straşnic şi monumental; când e nevoie, ştiu să zâmbească şi să dea la timp din cap a dezaprobare şi din când în când scot câte o vorbă care trece drept hazlie.

Câţiva burghezi bogaţi s-au strecurat în acest mic „cartier Saint-Germain”[11], mulţumită părerilor lor aristocratice sau averii lor. Dar, în pofida celor patruzeci de ani împliniţi, lumea spune despre oricare dintre ei: „Micul cutărică are idei sănătoase”. Şi îi face deputaţi. De obicei, sunt ocrotiţi de domnişoarele bătrâne, iar lumea cleveteşte.

Apoi, mai pătrund în societatea aleasă doi, trei preoţi, fie pentru stola lor, fie că sunt isteţi şi aceste nobile persoane, plictisindu-se între ele, bagă elementul burghez în saloanele lor, aşa cum pune brutarul drojdie în aluat.

Suma inteligenţei adunată în toate aceste capete se compune dintr-o cantitate oarecare de idei învechite, în care se amestecă şi câteva gândiri noi,

care se plămădesc laolaltă în fiecare seară. Întocmai ca apa într-un golf mic, frazele care tălmăcesc aceste idei au şi ele fluxul şi refluxul lor zilnic, mişcarea lor neîncetată, mereu aceeaşi; cel care le ascultă azi răsunetul gol îl va auzi şi mâine, şi peste un an, fără încetare. Sentinţele nestrămutate, pe care le dau asupra tuturor lucrurilor de pe lumea asta, alcătuiesc o ştiinţă tradiţională la care nimeni nu are putere de a adăuga un pic de duh. Viaţa acestor persoane robite de rutină se învârteşte într-un cerc de obiceiuri tot aşa de neclintite, cum sunt şi credinţele lor religioase, politice, morale şi literare.

Dacă un străin e primit în această adunare, fiecare o să-i spună, nu fără oarecare ironie: „Nu ai să găseşti aci lumea dumitale pariziană plină de strălucire!" şi fiecare va dezaproba traiul vecinilor săi, lăsând să se creadă că el e o excepţie în această societate, că s-a străduit s-o prefacă, dar că n-a izbutit. Dacă însă, din nenorocire, străinul lasă să se înţeleagă prin vreun cuvânt de al său că se alătură ta părerea pe care oamenii aceştia o au unii despre alţii, va trece îndată drept un om rău, neavând nimic sfânt, un parizian stricat, cum *sunt în general toţi parizienii.*

Când Gaston de Nueil se ivi în această burghezime, unde eticheta era păstrată cu străşnicie, unde orice împrejurare a vieţii avea acelaşi sunet, unde totul se afla pus la punct, unde valorile mobiliare şi funciare erau preţuite ca valorile cotate la bursă în ultima pagină a ziarelor, el fusese mai dinainte cântărit în balanţa care nu dă greş a părerii celor din Bayeux. Verişoara sa, doamna de Saint-Sevère, vorbise despre cifra averii lui, despre speranţele pe care le mai avea, dăduse în vileag arborele lui genealogic, se lăudase cu învăţătura, cu politeţea şi modestia lui. I se făcu primirea care i se cuvenea, nici mai mult, nici mai puţin, a fost privit ca un gentilom, dar fără

ceremonial, fiindcă nu avea decât douăzeci şi trei de ani; dar câteva domnişoare şi câteva mame îi făcură ochi dulci. Avea optsprezece mii de franci venit anual de la o moşie de pe valea Augei şi, mai curând sau mai târziu, tatăl său avea să-i lase castelul Manerville, cu toate acareturile. Cât despre cultura, despre viitorul său politic şi valoarea personală, despre altitudinile lui, nici măcar nu se pomeni. Moşiile lui erau roditoare, arenzile sigure; se făcuseră plantaţii minunate; reparaţiile şi birurile erau în sarcina arendaşilor; merii aveau treizeci şi opt de ani; în sfârşit, tatăl său era în vorbă să cumpere două sute de pogoane de pădure, care se învecinau cu parcul său şi la care avea de gând să facă o împrejmuire de zid; nici nădejdea de a fi ministru, nici vreo altă faimă omenească nu puteau lupta cu asemenea avantaje. Fie din viclenie, fie din calcul, doamna de Saint-Sevère nu pomenise nimic de fratele mai mare al lui Gaston şi nici Gaston nu spuse vreun cuvânt. Dar fratele acesta era bolnav de piept şi se credea că va fi în curând înmormântat, jelit şi uitat. La început, Gaston de Nueil făcu haz de aceste personaje; desenă, ca să zic aşa, chipurile în albumul său, înfăţişând cu savuroasă exactitate fizionomiile acelea scofâlcite, strâmbe, zbârcite, cu toată ciudăţenia caraghioasă a veşmintelor şi a ticurilor; se desfăta cu cuvintele normande care le împăna vorbirea, cu sărăcia ideilor şi caracterelor. Dar, după ce dusese câtăva vreme traiul acesta, la fel cu al veveriţelor învârtindu-se în cuşca lor, simţi lipsa oricărei lupte într-o viaţă ca asta hotărâtă de mai înainte, ca aceea a călugărilor în fundul schiturilor, şi căzu în acea stare care nu e încă nici silă, nici plictiseală, dai are aproape aceleaşi urmări. După uşoarele suferinţe pricinuite de această schimbare, se îndeplineşte pentru orice ins fenomenul strămutării sale într-un loc care nu-i prieşte, unde negreşit se ofileşte şi duce o viaţă chircită. Într-adevăr, dacă nimic nu vine să-l scoată

din lumea asta, el îi adoptă pe nesimţite obiceiurile şi se deprinde cu viaţa aceea goală care îl prinde şi pe el şi-l nimiceşte. Plămânii lui Gaston se obişnuiau cu atmosfera aceasta. În zilele petrecute fără griji şi fără gânduri era gata să descopere un fel de fericire vegetală; începea să nu-şi mai amintească de frământările acelea pline de vlagă, de rodirea statornică a mintii, căreia se dăruise cu înflăcărare în cercurile pariziene şi era pe cale să se prefacă în piatră în lumea aceea înţepenită şi să rămână acolo pe vecie, mulţumit întocmai ca însoţitorii lui Ulise[12] de învelişul lui de grăsime. Într-o seară, Gaston de Nueil era aşezat între o doamnă bătrână şi unul dintre vicarii generali ai eparhiei, într-un salon cu lambriuri vopsite cenuşiu, pardosit cu lespezi mari, albe, împodobit cu câteva portrete de familie şi cu patru mese de whist, în jurul cărora şaisprezece persoane flecăreau în timp ce jucau. Acolo, fără să se gândească la nimic, dar mistuind o cină dintre acelea atât de gustoase, tot ce poate să aducă în cuprinsul ei o zi în provincie, se pomeni căutând îndreptăţiri obiceiurilor din partea locului. Începea să înţeleagă de ce oamenii aceştia continuau să joace cărţi de cu seară până ce-i prindea ziua mare, de ce jucau pe sume foarte mici, cum de ajungeau să nu se mai îmbrace bine nici pentru ei înşişi, nici pentru alţii. Desprindeau un fel de înţelepciune din mişcarea uniformă, ca într-un cerc al acestei vieţi, în tihna acelor obiceiuri care-şi aveau temeiul lor, neştiutori de ceea ce înseamnă eleganţă, distincţie.

Într-un cuvânt, aproape că înţelegea zădărnicia luxului. Parisul cu patimile sale, cu zbuciumul şi plăcerile sale, nu mai era în mintea lui decât ca o amintire din copilărie. Admira sincer mâinile roşii, înfăţişarea sfioasă şi speriată a unei tinere domnişoare care la prima vedere i se păruse prostuţă, cu apucături lipsite de gingăşie, în totul respingătoare şi cu o expresie cu desăvârşire caraghioasă. Era pierdut. El, care venise la Paris

din provincie, era cât pe ce să cadă din viaţa înflăcărată a Parisului în traiul searbăd al provinciei; de n-ar fi fost o frază care ajunse la urechile lui şi îi pricinui o tulburare asemănătoare aceleia pe care i-ar fi deşteptat-o un motiv muzical mai deosebit în partitura unei opere plicticoase.

— Nu aţi fost cumva în vizită ieri la doamna de Beauséant? îl întrebă o bătrână pe şeful casei princiare din partea locului.

— Am fost azi-dimineaţă, îi răspunse el. Am găsit-o foarte abătută şi atât de suferindă, încât nu am putut să o conving să vină mâine să cineze cu noi.

— Cu doamna de Champignelles? exclamă băbătia aceea simandicoasă, cu un fel de uimire.

— Cu soţia mea, zise gentilomul fără să se tulbure. Oare doamna de Beauséant nu e din spiţa neamului de Bourgogne? E adevărat că numai în linie femeiască; oricum ar fi, însă, numele acesta spală totul. Soţia mea ţine foarte mult la vicontesă şi biata femeie e de atâta vreme singură, încât…

Rostind aceste cuvinte din urmă, marchizul de Champignelles se uită liniştit şi cu răceală la persoanele care-l ascultau, privindu-l cu de-amănuntul. Dar era cu neputinţă de ghicit dacă era vorba de un hatâr pe care-l făcea nenorocirii sau nobleţei doamnei de Beauséant, dacă era măgulit să o primească în casă, sau dacă voia, din trufie, să-i silească pe nobilii din partea locului şi pe soţiile lor să se ducă s-o vadă.

Doamnele parcă s-ar fi sfătuit dintr-o aruncătură de ochi; purtarea lor putu fi luată ca un semn de împotrivire, căci deodată se lăsă în salon tăcerea cea mai adâncă.

— Această doamnă de Beauséant nu este întâmplător persoana a cărei aventură cu domnul de Ajuda-Pinto a făcut atâta zarvă? o întrebă Gaston pe doamna lângă care şedea.

— Chiar ea e, i se răspunse. A venit să se instaleze la Courcelles după căsătoria marchizului

de Ajuda, nimeni n-o primeşte în vizită. De altfel, e prea deşteaptă ca să nu-şi fi dat seama de poziţia ei falsă; nici ea n-a încercat să vadă pe nimeni. Domnul de Champignelles şi alţi câţiva bărbaţi s-au dus acasă la dânsa, dar nu l-a primit decât pe domnul de Champignelles, poate fiindcă sunt rude. Se înrudesc prin familia de Beauséant. Marchizul de Beauséant-tatăl a luat în căsătorie pe o Champignelles, din ramura care se trage din primul născut. Deşi se zice că vicontesa de Beauséant coboară din familia de Bourgogne, înţelegi că nu putem admite printre noi o femeie despărţită de soţul ei. E una dintre ideile învechite la care avem încă prostia să ţinem… Vicontesa a fost cu atât mai vinovată de ştrengăriile ei, cu cât domnul de Beauséant e un om delicat, un curtean desăvârşit; s-ar fi arătat destul de înţelegător. Dar nevastă-sa e o zvăpăiată…

Domnul de Nueil, deşi auzea glasul celei care-i vorbea, nu o mai asculta. Era prins de mii de năluciri. Ce alt cuvânt ar putea reda ispita unei aventuri, în clipa când aceasta surâde închipuirii, în clipa când în suflet îţi mijeşte o slabă nădejde, când presimţi o fericire neînţeleasă, temeri, evenimente, fără ca nimic să hrănească şi să întreţină forma schimbătoare a acestui miraj? Gândurile îţi zboară, născocesc poveşti cu neputinţă de înfăptuit şi dau în germene vrăjile unei iubiri pătimaşe. Dar poate că germenul unei iubiri o conţine pe de-a-ntregul, după cum o sămânţă conţine o floare minunată, cu miresmele şi bogatele ei culori. Domnul de Nueil nu ştia că doamna de Beauséant se retrăsese în Normandia după un scandal, pe care cele mai multe femei îl pizmuiesc şi-l osândesc, mai ales când farmecul tinereţii şi al frumuseţii aproape că justifică greşeala care l-a pricinuit. În orice fel de faimă, oricărei fapte s-ar datora ea, este un prestigiu uimitor. Se pare că pentru femei, ca odinioară pentru unele familii, gloria unei crime face să se

uite că-i o faptă de ocară şi ruşine. După cum cutare familie se făleşte cu atâtea capete tăiate, tot aşa: şi o femeie frumoasă pare mai ademenitoare prin faima care nu se poate înlătura a unei iubiri fericite sau a unei trădări groaznice. Cu cât e mai de plâns, cu atât trezeşte mai multe simpatii. Suntem necruţători doar cu lucrurile, cu simţămintele şi cu aventurile obişnuite. Atrăgând privirile, părem mari. Nu trebuie într-adevăr să te ridici deasupra celorlalţi, ca să fii văzut? Or, mulţimea încearcă fără voie un sentiment de respect pentru oricine se ridică mai presus de atât şi nu prea cere socoteală prin ce mijloace. În clipa aceea, Gaston de Nueil se simţea împins spre doamna de Beauséant, sub tainica înrâurire a acestor motive, sau poate de curiozitate, de nevoia de a da un ţel vieţii lui de azi; într-un cuvânt de o mulţime de pricini, cu neputinţă de înşirat şi pe care, spre a le exprima, ne slujim adesea de cuvântul fatalitate. Vicontesa de Beauséant răsărise deodată în faţa lui, însoţită de o sumedenie de icoane gingaşe; ea era o lume nouă; alături de ea, aveai desigur de ce să te temi, ce să nădăjduieşti, cu ce să te lupţi şi ce să învingi. Se deosebea, fără îndoială, de fiinţele pe care le vedea Gaston în salonul acesta meschin; într-un cuvânt, era o femeie, şi el nu întâlnise încă o femeie în lumea aceasta rece, în care socotelile înlocuiau sentimentele, în care politeţea nu mai era altceva decât o datorie şi ideile cele mai simple aveau ceva prea jignitor ca să fie primite sau rostite. Doamna de Beauséant îi trezea în suflet amintirea viselor sale şi ideile cele mai înflăcărate, adormite pentru o clipă. Gaston de Nueil a fost cu gândul aiurea toată seara. Se gândea la vreun mijloc de a pătrunde la doamna de Beauséant şi de bună seamă nu se găsea niciunul. Trecea drept covârşitor de inteligent. Dar dacă fiinţele cu mult spirit se lasă fermecate de lucrurile originale sau pline de gingăşie, ele nu se mulţumesc cu puţin şi pot să

ghicească totul: în preajma lor sunt deci tot atâţia sorţi de a izbândi în greaua încercare de a le fi pe plac, câţi sunt şi de a fi înfrânt. Apoi, vicontesa adăuga la orgoliul situaţiei sale şi demnitatea pe care i-o impunea numele său. Singurătatea deplină în care trăia părea să fie cea mai însemnată dintre piedicile ridicate între ea şi lume. Îi era astfel aproape cu neputinţă unui necunoscut, fie el de neam oricât de bun, să capete îngăduinţa de a-i face o vizită acasă.

Totuşi, o doua zi dimineaţă, domnul de Nueil îşi îndreptă paşii spre pavilionul de la Courcelles şi ocoli de mai multe ori ograda care îl împrejmuia. Amăgit de iluziile în care e aşa de firesc să crezi la vârsta lui, se uita printre crăpături şi pe deasupra zidurilor, rămânea locului contemplând obloanele de lemn de la fereastră, închise, sau cerceta pe cele deschise. Îşi punea nădejdea într-o întâmplare romantică, ce l-ar fi dus în faţa necunoscutei, îi închipuia urmările, fără să-şi dea seama că totul era cu neputinţă. Se plimbă astfel mai multe dimineţi în şir, fără niciun folos, dar, după fiecare plimbare, femeia aceasta străină, în afara lumii, victimă a dragostei, înmormântată în singurătatea ei, creştea în închipuirea lui şi-şi făcea loc în suflet. Astfel că inima lui Gaston bătea, plină de nădejde şi de bucurie, dacă din întâmplare, mergând de-a lungul zidurilor de la Courcelles, auzea pasul greoi al vreunui grădinar.

Se gândise să scrie doamnei de Beauséant, dar ce-i poţi spune unei femei pe care nu ai văzut-o şi care nu te cunoaşte? De altfel, Gaston se îndoia de sine însuşi; apoi, ca toţi tinerii încă plini de iluzii, se temea mai mult ca de moarte de cumplitul dispreţ al tăcerii şi se înfiora la gândul că ar fi fost cu putinţă ca primele sale slove de dragoste să fie aruncate în foc. Era frământat, de mii de gânduri potrivnice, care se ciocneau între ele. Dar, în cele din urmă, tot făurind la visuri deşarte, tot

compunând la romane şi muncindu-şi creierul, găsi un minunat vicleşug pe care-l afli până la sfârşit totdeauna în mulţimea celor ce ţi-au trecut prin minte şi care dezvăluie femeii celei mai nevinovate adâncimea patimii cu care un bărbat o iubeşte. Adesea ciudăţeniile sociale pun tot atâtea piedici adevărate între o femeie şi iubitul ei câte au scornit poeţii orientali în încântătoarele născociri din poveştile lor; şi închipuirile cele mai năzdrăvane ale acestora sunt rareori exagerate. Astfel, în natură ca şi în lumea zânelor, femeia trebuie să aparţină totdeauna aceluia care ştie să ajungă la ea şi s-o elibereze din starea în care lâncezeşte. De bună seamă, cel mai sărman dintre dervişii cerşetori, îndrăgostindu-se de fata unui calif, nu ar fi fost mai departe de ea decât era Gaston de doamna de Beauséant. Vicontesa trăia fără să ştie cu ce tranşee şi redute o împresura domnul de Nueil, a cărui dragoste creştea cu cât sporeau piedicile pe care le avea de străbătut şi care dădeau iubitei plăsmuite fără veste în gândurile lui farmecele în care e învăluit orice lucru îndepărtat.

Într-o zi, lăsându-se în voia inspiraţiei, îşi puse toată nădejdea în dragostea ce i s-ar fi putut citi în ochi. Având mai mare încredere în puterea de convingere a cuvântului decât în a scrisorii celei mai pătimaşe, speculând şi curiozitatea firească a femeii, se duse la domnul de Champignelles, cu gândul de a-l folosi ca să izbutească în ceea ce hotărâse. Îi spuse acelui gentilom că are o însărcinare însemnată şi nu tocmai uşoară de îndeplinit pe lângă doamna de Beauséant; dar neştiind dacă citeşte scrisorile cu scris necunoscut, sau dacă se va încrede într-un străin, îl ruga să o întrebe pe vicontesă, întâia oară când se va duce la dânsa, dacă ar avea bunătatea să-l primească. Deşi îl rugă pe marchiz să-i păstreze taina în caz că va fi respins, îl îmbie cu multă iscusinţă să nu-i ascundă

doamnei de Beauséant temeiurile care ar fi putut-o hotărî să-l primească. Nu era oare om de onoare şi curat la suflet? N-ar fi fost în stare să se facă părtaş la o glumă de prost gust sau chiar necuviincioasă. Trufaşul nobil, simţindu-se măgulit în îngâmfarea lui măruntă, s-a lăsat cu totul amăgit de această diplomaţie a dragostei, care dăruieşte unui tânăr îndrăzneala şi prefăcătoria înaltă a unui vechi ambasador. Încercă el cât putu să pătrundă în tainele lui Gaston, dar acesta, fiind în încurcătură, se apără cu câteva vorbe normande de întrebările dibace ale domnului de Champignelles, care, ca vechi cavaler francez, îl lăudă pentru discreţia lui.

Marchizul: se duse îndată la Courcelles, cu graba pe care o dovedesc bărbaţii în vârstă când e vorba să îndatoreze o femeie frumoasă. În starea în care se afla vicontesa de Beauséant, nu se putea ca o astfel de ştire să nu-i dea de gândit. Şi, cu toate că cercetându-şi amintirile nu văzu deloc ce l-ar fi putut aduce acasă la dânsa pe domnul de Nueil, nu găsi niciun neajuns ca să-l primească, după ce totuşi întrebase mai întâi, prevăzătoare, de poziţia lui socială. Cu toate acestea, la început se împotrivise; apoi, discutase cu domnul de Champignelles dacă asemenea lucru e cuviincios, întrebându-l şi încercând să ghicească dacă el cunoaşte pricina acelei vizite; în cele din urmă, se răzgândise. Convorbirea şi discreţia silită a marchizului îi stârniseră curiozitatea.

Ca să nu pară caraghios, domnul de Champignelles, ca un om care ştie despre ce e vorba, dar nu spune, susţinea că vicontesa avea motive să cunoască foarte bine pricina acestei vizite, deşi ea o căuta cinstit, fără să o găsească. Doamna de Beauséant născocea legături între Gaston şi oameni pe care el nici nu-i cunoştea, se încurca în presupuneri fără rost şi se întreba dacă l-a văzut vreodată pe domnul de Nueil. Scrisoarea de dragoste cea mai adevărată sau cea mai dibace fără îndoială că n-ar fi avut atâtea urmări câte avu

această taină fără nume, care frământa de atâtea ori mintea doamnei de Beauséant.

Când Gaston află că o poate vedea pe vicontesă, a fost totodată bucuros de-a fi căpătat aşa de repede o fericire dorită fierbinte şi nespus de încurcat, neştiind ce urmare să dea vicleşugului său. „Ei şi! Am s-o văd, şi spunea în timp ce se îmbrăca, am s-o văd şi atâta tot!” Apoi, pe când trecea pragul casei de la Courcelles, nădăjduia să găsească un mijloc prin care să desfacă nodul gordian pe care singur îl făcuse. Gaston făcea parte dintre oamenii care cred că necesitatea e atotputernică şi merg tot înainte; şi, în clipa din urmă, ajunşi în faţa primejdiei, se lasă povăţuiţi de ea şi găsesc forţele în stare s-o înfrângă. Se îmbrăcă deci cu o grijă deosebită. Îşi închipuia, ca orice tânăr, că izbânda lui atârnă de o buclă bine sau rău aşezată, neştiind că la vârsta asta totul e numai farmec şi încântare. De altfel, femeile cu suflet ales, în felul doamnei de Beauséant, nu se lasă cucerite decât de podoabele minţii şi de înaltele însuşiri ale caracterului. Un caracter le măguleşte în mândria lor, le făgăduieşte o dragoste pătimaşă şi se împacă oarecum cu cerinţele inimii lor. O minte vioaie le înveseleşte, se potriveşte cu isteţimea care e în firea lor şi ele simt că sunt înţelese. Ce alt vor toate femeile, dacă nu să fie distrate, înţelese sau adorate? Dar trebuie ca cineva să fi cugetat adânc la toate întâmplările vieţii ca să poată bănui ce înaltă cochetărie cuprinde o îmbrăcăminte neîngrijită, o drămuire a spiritului, la o primă întrevedere. Când ne-am făcut destul de vicleni pentru a fi politicieni dibaci, suntem prea bătrâni ca să ne bucurăm de experienţa noastră. În vreme ce Gaston, neavând încredere în spiritul său, se bizuia pe farmecul îmbrăcămintei, doamna de Beauséant, într-o pornire necugetată, se gătea şi ea cu multă grijă şi-şi spunea, pieptănându-şi părul: „Oricum, nu vreau să arăt ca o sperietoare”.

Mintea domnului de Nueil, fiinţa lui întreagă, purtările lui aveau o întorsătură naivă şi originală, care da un anumit farmec gesturilor şi vorbelor obişnuite, îi îngăduia să spună orice şi făcea să i se ierte orice. Era învăţat, înţelegător, cu o înfăţişare atrăgătoare şi mobilă, ca şi sufletul său simţitor. În ochii săi vii zvâcnea pasiunea şi inima sa, mai cu seamă bună, nu-i dezminţea ochii. Hotărârea pe care o luă aşadar întrând la Courcelles era potrivită cu firea lui deschisă şi cu închipuirea sa înflăcărată. Cu toată îndrăzneala dragostei, nu-şi putu opri totuşi bătăile puternice ale inimii, după ce trecu de o curte mare, prefăcută în grădină englezească şi ajunse într-o sală, unde un fecior îi ceru să-şi spună numele, dispăru şi se întoarse ca să-l călăuzească.

— Domnul baron de Nueil.

Gaston intră încet, dar fără să pară stingherit, lucru mai anevoios într-un salon în care e o femeie singură, decât într-unul unde s-ar afla douăzeci. În colţul căminului, în care strălucea o vatră încinsă, în ciuda anotimpului, şi deasupra căreia se găseau două sfeşnice aprinse, aruncând o lumină blândă, văzu o femeie tânără aşezată într-o berjeră modernă cu spătar foarte înalt, al cărei scaun jos îi îngăduia să-şi ţină capul în felurite poziţii pline de gingăşie şi eleganţă; putea să-l plece, să-l lase într-o parte, să-l ridice încet, toropită, ca şi cum ar fi fost o povară prea grea, putea, apoi, să-şi îndoaie picioarele, să le arate sau să le ascundă în faldurile largi ale unei rochii negre. Vicontesa vru să pună pe o măsuţă rotundă cartea pe care o citea, dar cum în aceeaşi clipă întoarse capul către domnul de Nueil, cartea, prost aşezată, căzu între masă şi jilţ. Fără să pară mirată de această întâmplare, ea se înălţă puţin ca să răspundă la salutul tânărului şi se înclină aproape nesimţit, fără să se ridice din jilţul în care îi rămăsese cufundat trupul. Se aplecă înainte, aţâţă repede focul, apoi se întinse, luă o mănuşă pe care şi-o puse alene în mima stingă,

căutând-o pe cealaltă cu ochii, dar se răzgândi îndată, căci mâna ei dreaptă, o mână albă, aproape străvezie, fără inele, subţire, cu degete alungite, cu unghii trandafirii, al căror oval era fără cusur, arătă un scaun, ca pentru a-i spune lui Gaston să ia loc. După ce musafirul ei necunoscut se aşeză, întoarse capul spre el cu o mişcare întrebătoare şi drăgălaşă, a cărei gingăşie nu poate fi descrisă; era pricinuită de intenţiile ei binevoitoare, de acele gesturi graţioase dar hotărâte pe care ţi le dau educaţia din copilărie şi deprinderea neîncetată a lucrurilor alese. Mişcările acestea numeroase veneau una după alta în aceeaşi clipă, fără a avea nimic smucit sau pripit în ele, şi îl fermecară pe Gaston prin acel amestec de îngrijire şi de nepăsare pe care o femeie frumoasă îl adaugă manierelor aristocratice din lumea bună. Doamna de Beauséant se deosebea prea mult de manechinele printre care trăia el de două luni, în surghiunul său din fundul Normandiei, ca să nu-i întruchipeze toată poezia visurilor şi astfel, fiind atât de desăvârşită, ea nu putea fi pusă alături de alte femei pe care le admirase altădată. În faţa ei, în acest salon mobilat ca un salon din cartierul Saint-Germain, plin cu nimicuri scumpe risipite pe mese, zărind cărţi şi flori, el se crezu la Paris. Călca pe un adevărat covor de Paris, revedea chipul distins, formele plăpânde ale unei pariziene, drăgălăşia ei neasemuită şi sila de efectele căutate care fac atâta rău femeilor din provincie.

Doamna vicontesă de Beauséant era blondă, albă, ca orice blondă şi avea ochii căprui. Îşi arăta cu semeţie fruntea, o frunte de înger căzut, care se mândreşte cu greşeala lui şi nu doreşte nicio iertare. Părul ei bogat, împletit şi aşezat în sus, după ce fusese despărţit în două, formând o undă largă în jurul frunţii, dădea o înfăţişare şi mai măreaţă capului său. Închipuirea regăsea în inelele acestui păr auriu coroana ducală a Burgundei şi în ochii scânteietori ai acestei doamne tot curajul

familiei sale; curajul unei femei aprige numai când e vorba de a respinge dispreţul sau cutezanţa, dar plină de duioşie când e vorba de sentimente blajine. Forma capului mic, minunat aşezat pe gâtul lung şi alb; trăsăturile chipului gingaş, buzele subţiri şi fizionomia ei mobilă aveau o expresie de cuminţenie încântătoare, un pic de ironie prefăcută, care aducea şi cu viclenia, şi cu impertinenţa. Greu ar fi fost să nu-i ierţi aceste două păcate femeieşti, gândindu-te la nefericirea ei, la iubirea pătimaşă care era s-o coste viaţa şi pe care le mărturiseau atât cutele care-i brăzdau fruntea la cea mai mică mişcare cât şi graiul dureros al ochilor ei minunaţi, mereu înălţaţi către cer. Nu era oare o privelişte impunătoare şi pe care gândul o făcea şi mai măreaţă să vezi într-un salon tăcut şi vast pe această femeie despărţită de toată lumea şi care de trei ani locuia în fundul unei vâlcele, departe de oraş, singură cu amintirile unei tinereţi strălucite, fericite, pătimaşe, care cunoscuse altădată serbările şi omagiile neîncetate, iar acum era dată pradă grozăveniilor neantului. Zâmbetul acestei femei dezvăluia o înaltă conştiinţă a valorii sale. Nefiind nici soţie, nici mamă, respinsă de toată lumea, lipsită de singura inimă lângă care a ei ar fi putut să bată fără ruşine, lipsită de orice sentiment care să-i dea sprijinul de care avea nevoie sufletul ei şovăitor, era silită să-şi găsească puterea în ea însăşi, să trăiască propria ei viaţă şi să n-aibă altă nădejde decât aceea a femeii părăsite; să aştepte moartea, să zorească încetineala ei, în ciuda zilelor frumoase ce-i mai rămâneau de trăit. O femeie!… Să se simtă născută pentru fericire şi să piară fără a se bucura de ea, fără a o împărtăşi cuiva? Ce suferinţă! Aceste gânduri îi trecură prin minte domnului de Nueil cu iuţeala fulgerului şi se simţi foarte ruşinat de rolul pa care-l juca în faţa celei mai măreţe poezii în care poate fi învăluită o femeie. Fermecat de întreita strălucire a frumuseţii, a nobleţei şi a

nenorocului, rămase aproape încremenit, visător, admirând-o pe vicontesă, dar negăsind ce să-i spună.

Doamna de Beauséant, căreia nu-i displăcuse, fără îndoială, această uimire a lui, îi întinse mâna cu o mişcare drăgălaşă, dar poruncitoare; şi, schiţând apoi un zâmbet pe buzele ei pălite, ca pentru a se supune încă îndemnurilor firii ei femeieşti, îi spuse:

— Domnul de Champignelles m-a înştiinţat, domnul meu, despre însărcinarea pe care v-aţi luat-o cu atâta bunăvoinţă, pentru mine. Nu cumva este din partea…

Când auzi această frază înspăimântătoare, Gaston înţelese şi mai bine ce ridicolă era situaţia lui, şi cât de vinovată şi de nepotrivită este fapta lui faţă de o femeie atât de nobilă şi de nenorocită. Roşi; privirea lui îngândurată se tulbură; dar deodată, cu acea putere pe care inimile tinere ştiu s-o desprindă din simţământul greşelilor lor, se linişti; apoi, întrerupând-o pe doamna de Beauséant, dar fără a uita să facă un gest plin de supunere, cu glas adânc mişcat îi răspunse:

— Doamnă, nu sunt vrednic de fericirea de a vă privi. V-am înşelat în mod josnic. Sentimentul de care am ascultat, oricât de mare ar fi el, n-ar putea scuza vicleşugul nemernic de care m-am slujit, pentru a ajunge până la dumneavoastră. Dacă totuşi, doamnă, sunteţi atât de bună să-mi îngăduiţi ca să vă spun…

Vicontesa aruncă domnului de Nueil o privire plină de trufie şi de dispreţ; ridică mâna ca să apuce cordonul soneriei; sună. Feciorul veni; ea îi spuse, uitându-se cu mândrie la tânăr:

— Iacob, însoţeşte cu lumânarea pe domnul.

Se ridică în picioare falnică, îl salută pe Gaston şi se aplecă să ia de jos cartea căzută. Mişcările ei au fost tot pe atât de tăioase, de reci, pe cât fuseseră de molatice, de gingaşe cele cu care îl

întâmpinase. Domnul de Nueil se sculase şi rămase neclintit. Doamna de Beauséant îi aruncă din nou o privire ca şi cum i-ar fi spus: „Ei? Nu ieşi?” În privirea aceasta era întipărită o batjocură atât de străpungătoare, încât Gaston păli, ca un om gata-gata să leşine. Ochii i se umplură de lacrimi. Dar le stăpâni, le uscă în focul ruşinii şi deznădejdii lui, se uită la doamna de Beauséant cu un fel de semeţie, care însemna totodată resemnare şi oarecare conştiinţă a valorii sale; vicontesa avea dreptul să-l pedepsească, dar oare trebuia s-o facă? Apoi el ieşi. Trecând prin anticameră, mintea lui ageră, inteligenţa lui aţâţată de pasiune îl făcură să înţeleagă toată primejdia situaţiei sale:

— Dacă plec din casa aceasta, îşi spuse, n-am să mă mai pot întoarce niciodată; în ochii vicontesei, am să rămân pentru totdeauna un prost. E cu neputinţă ca o femeie – şi ea este femeie! – să nu ghicească dragostea pe care o face să se nască. Poate că, fără voie, simte oarecare părere de rău că m-a lăsat să plec aşa de repede, dar ea nu trebuie, nu poate să-şi ia vorba înapoi; eu, însă, trebuie să o înţeleg. La gândul acesta, Gaston se opri pe trepte, scoase un strigăt, se întoarse repede, spuse:

— Am uitat ceva!

Şi porni spre salon, urmat de fecior, care, plin de respect faţă de un baron şi faţă de drepturile sfinte ale proprietăţii, fu amăgit de-a binelea de intonaţia nevinovată cu care fuseseră rostite aceste cuvinte.

Gaston intră încet, fără să fi fost anunţat. Când vicontesa ridică fruntea, crezând poate că nepoftitul este feciorul, îl găsi în faţa ei pe domnul de Nueil.

— Iacob m-a însoţit cu lumânarea, zise el zâmbind.

Zâmbetul său plin de o amară duioşie, despuia aceste vorbe de tot hazul lor şi glasul cu care erau rostite trebuie să-i fi mers la inimă.

Doamna de Beauséant se îmbună.

— Bine! Ia loc! spuse ea.

Gaston îşi trase un scaun cu o mişcare nestăpânită. Ochii săi, scânteind de fericire, aruncau atâta strălucire, încât vicontesa nu putu să îndure privirea aceea tânără şi lăsă ochii în jos pe carte şi gustă plăcerea mereu nouă de-a fi pricina fericirii unui bărbat, sentiment care nu piere niciodată la o femeie. Apoi, gândul ascuns al doamnei de Beauséant fusese înţeles. O femeie e nespus de recunoscătoare dacă întâlneşte un bărbat care să-i pătrundă toanele inimii ce îşi au logica lor şi care să înţeleagă înfăţişările oarecum potrivnice ale cugetului său, fugarele sfieli ale impresiilor ei, când timide, când îndrăzneţe, uimitor amestec de cochetărie şi de nevinovăţie!

— Doamnă, exclamă Gaston, îmi cunoaşteţi greşeala, dar nu-mi cunoaşteţi crimele. Dacă aţi şti cu câtă fericire am…

— Ah! Bagă de seamă! zise ea, cu o înfăţişare plină de taină, ducând un deget la înălţimea nasului şi atingându-l uşor; apoi, cu cealaltă mână, făcu un gest să apuce cordonul soneriei.

Mişcarea ei încântătoare, această graţioasă ameninţare îi deşteptară desigur, un gând trist, o amintire a vieţii ei fericite, pe vremea când putea fi numai farmec şi gingăşie, când fericirea îndreptăţea orice toană a gândului, după cum adăuga şi mai mult farmec celor mai neînsemnate mişcări ale sale. Cutele de pe frunte i se adunară între sprâncene; chipul ei, luminat atât de blând de lumânări, se întunecă; se uită la domnul de Nueil cu o expresie serioasă, dar lipsită de răceală şi îi spuse, ca o femeie care pătrunde adânc înţelesul vorbelor sale:

— Toate astea sunt caraghioase. Era o vreme, domnule, când aveam dreptul să fiu de o veselie nebună, când aş fi putut să rid cu dumneata şi să te primesc fără teamă; dar astăzi, viaţa mea s-a schimbat, nu mai sunt stăpână pe faptele mele şi trebuie să mă gândesc bine. Cărui sentiment datorez vizita dumitale? Poate curiozităţii. Plătesc

atunci foarte scump o fugară clipă de fericire. Iubeşti aşa deodată *cu patimă* o femeie de care s-a vorbit de rău, fără doar şi poate şi pe care n-ai văzut-o niciodată? Sentimentul dumitale este deci întemeiat pe dispreţ, pe o greşeală care din întâmplare a ajuns prea cunoscută.

Zvârli cu necaz cartea pe masă.

— Ei, ce vrei? spuse ea mai departe, după ce-i aruncă lui Gaston o privire aprigă. Fiindcă am avut o slăbiciune, lumea vrea deci s-o am întruna? E ceva cumplit, înjositor. Vii la mine ca să mă plângi? Eşti prea tânăr ca să înţelegi chinurile inimii. Află, domnule, că mă împac mai bine cu dispreţul decât cu mila. Nu vreau să îndur compătimirea nimănui.

Urmă o clipă de tăcere.

— Ei vezi, domnule, spuse ea mai departe, ridicând capul spre el cu o înfăţişare întristată şi blândă, oricare ar fi sentimentul care te-a îndemnat să intri fără chibzuială în sihăstria mea, m-ai jignit. Eşti prea tânăr ca să fii cu totul lipsit de bunătate, vei înţelege deci necuviinţa acestui demers, ţi-o iert şi-ţi vorbesc acum fără nicio amărăciune. Nu o să mai vii aici niciodată, nu e aşa? Te rog, când aş putea să poruncesc. Dacă mi-ai mai face încă o altă vizită, nu ai avea nici dumneata şi nici eu puterea să împiedicăm tot oraşul de a crede că eşti amantul meu şi ai adăuga o suferinţă mai mare la suferinţele mele. Cred că nu asta doreşti.

Tăcu şi se uită la el cu o mândrie neprefăcută, care îl tulbură.

— Am greşit, doamnă, răspunse el cu glas pătrunzător, dar, la vârsta mea, a fi înflăcărat şi fără minte şi a râvni puternic fericirea sunt totodată şi însuşiri şi cusururi. Acum, adăugă el, înţeleg că nu trebuia să caut să vă văd şi totuşi dorinţa mea era atât de firească…

Încercă să povestească mai mult cu duioşie decât cu haz suferinţele surghiunului la care era osândit. Zugrăvi starea unui tânăr, al cărui foc

lăuntric ardea fără ţel, lăsând să se înţeleagă că era vrednic de o iubire duioasă; şi totuşi nu cunoscuse niciodată farmecul dragostei inspirate de o femeie tânără, frumoasă, plină de gust şi de gingăşie. Lămuri lipsa lui de cuviinţă, fără să caute să se dezvinovăţească. O măguli pe doamna de Beauséant, arătându-i că ea întruchipa pentru el figura iubitei, neîncetat şi zadarnic râvnită de cei mai mulţi tineri. Apoi, vorbindu-i de plimbările lui de dimineaţă la Courcelles şi de gândurile fugare care îi treceau prin minte la vederea casei, unde pătrunsese în sfârşit, îi aţâţă acea îngăduinţă de neînţeles, pe care orice femeie o descoperă în inima ei pentru nebuniile pe care le inspiră. Făcu să răsune un glas pasionat în această rece singurătate, unde el aducea vântul cald al tinereţii şi farmecul spiritului, care dovedise o creştere îngrijită. Doamna de Beauséant era lipsită de prea multă vreme de tulburarea pe care o dau sentimentele adevărate, tălmăcite cu iscusinţă, pentru a nu resimţi cu putere plăcerea aceasta. Nu putea să se oprească de a privi chipul expresiv al domnului de Nueil şi de a admira acea minunată încredere sufletească, ce nu fusese sfâşiată încă de crudele învăţăminte ale vieţii şi lumii şi nici mistuită de nesfârşitele calcule ale ambiţiei şi ale vanităţii. Gaston era în floarea tinereţii şi se purta ca un om de caracter, care îşi nesocoteşte încă înalta lui menire. Astfel că amândoi, fără să bănuiască, aveau în minte gândurile cele mai primejdioase pentru liniştea lor şi încercau să le ascundă unul de altul. Domnul de Nueil recunoştea că vicontesa era una dintre acele femei aşa de rare, întotdeauna victime ale propriei lor desăvârşiri şi ale dragostei lor nepotolite, a căror frumuseţe rămâne doar un farmec neînsemnat, odată ce ţi-au îngăduit intrarea în sufletul lor, plin de sentimente necuprinse şi de bunătate, în care simţul frumosului se îmbină cu chipurile cele mai felurite ale dragostei, ca să înalte plăcerile şi aproape să le

sfinţească; minunată taină a femeii, dar scump, atât de rar acordat de natură. Iar vicontesa, ascultând accentul sincer cu care Gaston îi vorbea de nenorocirile tinereţii lui, ghicea suferinţele pricinuite de sfială a celor ce-au mai rămas copii la douăzeci şi cinci de ani, atunci când învăţătura i-a apărat de stricăciune şi de contactul cu oamenii din lumea bună, ale căror deprinderi de a critica totul nimicesc minunatele însuşiri ale primei tinereţi. Ea întrupa într-însul visul tuturor femeilor; era omul în care nu existau încă nici acel egoism de familie şi de avere, nici acel sentiment personal, care, în cele din urmă, ucid în primul lor avânt spiritul de jertfă, onoarea, uitarea de sine, stima proprie, flori ale inimii atât de repede ofilite, care la început îmbogăţesc viaţa cu emoţii puternice, deşi pline de gingăşie, şi reînvie în om curăţenia sufletească. O dată porniţi pe întinderile fără margini ale sentimentelor, au ajuns foarte departe în teorie, şi-au cercetat unul altuia adâncimile sufletului, şi-au pus întrebarea cât adevăr ascundeau înfăţişările lor. Această cercetare, fără de voie La Gaston, era precugetată la doamna de Beauséant. Folosindu-se de isteţimea ei firească sau dobândită, ea susţinea, şi cu asta nu-şi făcea niciun fel de rău, păreri opuse celor pe care le avea de fapt, pentru a cunoaşte pe cele ale domnului de Nueil. A fost atât de glumeaţă, de drăgălaşă, a fost atât de mult ea însăşi, faţă de tânărul acela cate nu-i inspira nicio teamă, crezând că nu o să-l mai întâlnească, încât Gaston exclamă cu nevinovăţie la o vorbă de duh pe care ea o spusese:

— Cum de s-a putut, doamnă, ca un bărbat să vă părăsească?

Vicontesa amuţi. Gaston se înroşi, gândindu-se că a jignit-o. Dar femeia aceasta era doar uimită de plăcerea adâncă şi adevărată pe care o resimţea întâia oară din ziua nenorocirii sale. Şmecherul cel mai dibaci n-ar fi dobândit prin iscusinţa lui succesul pe care domnul de Nueil îl datora acelei

exclamaţii pornite din inimă. O astfel de preţuire, smulsă neştiinţei unui tânăr, îi reda nevinovăţia în propriii săi ochi, osândea lumea bună, îl acuza pe cel ce o părăsise şi îndreptăţea singurătatea în care se retrăsese şi lâncezea. Iertarea lumii bune, simpatiile duioase, stima socială, atât de dorite, atât de crunt refuzate, într-un cuvânt, cele mai tainice dorinţe îi erau împlinite prin această exclamaţie, împodobită încă cu cele mai duioase mângâieri care-i mergeau la inimă şi cu acea admiraţie atât de lacom râvnită de femei. Aşadar era ascultată şi înţeleasă; domnul de Nueil îi da în mod firesc prilejul de a se înălţa de pe urma căderii sale. Se uită la pendulă.

— Ah! Doamnă! exclamă Gaston, nu mă pedepsiţi pentru neghiobia mea. Dacă nu-mi dăruiţi decât o seară, binevoiţi şi nu o întrerupeţi încă.

Ea zâmbi la această linguşire.

— Dar, zise ea, deoarece nu trebuie să ne mai revedem, ce însemnătate poate avea o clipă mai mult sau mai puţin? Ar fi o nenorocire dacă ţi-aş place.

— O nenorocire care s-a şi întâmplat, răspunse el cu întristare.

— Nu vorbi aşa! rosti ea cu gravitate. Dacă aş fi în altă situaţie, te-aş primi cu plăcere. Am să-ţi vorbesc fără înconjur, şi ai să înţelegi de ce nu vreau, de ce nu trebuie să te revăd. Cred că ai un suflet prea ales ca să nu înţelegi că dacă aş fi numai bănuită de o a doua greşeală, aş ajunge pentru toată lumea o femeie josnică, de dispreţuit; aş semăna cu celelalte femei. O viaţă curată şi fără pată va pune deci în adevărata sa lumină, va înălţa caracterul meu. Sunt prea mândră ca să nu încerc să mă păstrez ca o fiinţă deosebită în mijlocul societăţii,. victimă a legilor prin căsătoria mea, victimă a oamenilor prin dragostea mea. Dacă aş rămâne credincioasă pe această poziţie, aş merita tot dispreţul care mă copleşeşte şi aş pierde şi

propria mea stimă. Nu am avut înalta virtute socială de a fi femeia unui bărbat pe care nu-l iubesc. Am sfărâmat, în ciuda legilor, legăturile căsătoriei; era o greşeală, o crimă, tot ce vrei, dar pentru mine, starea aceea era la fel cu moartea. Am vrut să trăiesc. Dacă aş fi fost mamă, poate că aş fi găsit puterea să îndur chinul unei căsătorii impuse de convenienţe. La optsprezece ani, biete fete, nu ştim mai nimic din ce ni se porunceşte să facem. Am nesocotit legile lumii, lumea m-a pedepsit; amândouă am avut dreptate. Am căutat fericirea. A fi fericit nu e oare o cerinţă a firii noastre? Eram tânără, frumoasă… Mi s-a părut că întâlnesc o fiinţă tot atât de iubitoare pe cât arăta de pătimaşă. Şi am fost iubită cu patimă o vreme…

Se întrerupse o clipă.

— Credeam, spuse ea mai departe, că un bărbat nu trebuie să părăsească o femeie în situaţia în care mă găseam. Am fost părăsită. Se vede că am încetat de a-i mai place. Da, am călcat, fără îndoială, vreo lege a firii; poate că voi fi fost prea îndrăgostită, prea devotată, sau poate că-i ceream prea mult, ştiu şi eu? Nenorocirea m-a luminat. După ce, vreme îndelungată, am, fost eu aceea care învinuiam, am răbdat ca. eu să fiu singura vinovată. L-am iertat astfel, în dauna mea, pe acela de care credeam că trebuie să mă plâng. Nu am fost destul de dibace ca să-l păstrez; soarta m-a pedepsit rău de tot pentru stângăcia mea. Nu ştiu decât să iubesc; cum poţi să te mai gândeşti la tine când iubeşti? Am fost aşadar o roabă, când ar fi trebuit să fiu tiran. Acei care mă vor cunoaşte mă pot osândi, dar mă vor stima. Suferinţele mele m-au făcut să nu mă mai expun să fiu părăsită. Nu înţeleg cum de mai trăiesc, după ce am îndurat durerea din primele opt zile care au urmat crizei, cea mai cumplită din viaţa unei femei. Trebuie să fi trăit trei ani singură, ca să capeţi puterea să vorbeşti despre durerea aceasta, aşa cum fac eu în clipa de faţă. Agonia se sfârşeşte de obicei cu

moartea – ei bine, domnule, era o agonie, care nu a avut ca deznodământ mormântul. Ah! Am suferit mult.

Vicontesa îşi ridică ochii minunaţi înspre o cornişă, căreia, fără îndoială, îi încredinţă tot ceea ce nu trebuia să audă un necunoscut. O cornişă este cea mai blajină, cea mai supusă, cea mai binevoitoare confidentă pe care o pot găsi femeile, în clipa când nu pot privi În faţă pe cel cu care vorbesc. Cornişa unui salonaş e un adevărat aşezământ. E ca un fel de confesional fără preot. În momentul acela, doamna de Beauséant era frumoasă şi vorbea inimii: ar trebui să zicem cochetă, dacă nu ar fi prea tare cuvântul. Apărându-se, punând între ea şi dragoste cele mai mari piedici, ea întărâta şi mai mult toate sentimentele unui bărbat. Şi, cu cât ţelul era mai înalt, cu atât se dăruia mai bine privirilor. În cele din urmă, îşi plecă ochii asupra lui Gaston, după ce stinse în ei expresia prea duioasă pe care le-o dăduse amintirea suferinţelor ei.

— Recunoaşte că trebuie să rămân nepăsătoare şi singuratică, îi spuse ea cu un glas liniştit.

Domnul de Nueil simţi o dorinţă nestăpânită de a cădea la picioarele acestei femei minunate, şi prin nebunia, şi prin cuminţenia ei; se temu să nu-i pară caraghios; îşi struni deci şi avântul, şi gândurile; îl încerca totodată frica de a nu izbuti să le tălmăcească şi spaima cumplită de a fi respins, sau de a fi luat în râs, spaimă care îngheaţă sufletele cele mai înflăcărate. Zbuciumul sentimentelor pe care le înăbuşi în clipa când îşi luau zborul din inima sa îi pricinui acea durere adâncă pe care o cunosc oamenii sfioşi şi ambiţioşi, siliţi adesea să-şi strunească dorinţele. Totuşi, nu se putu împiedica să rupă tăcerea, ca să spună cu glas tremurător:

— Îngăduiţi-mi, doamnă, să mă las în voia uneia dintre cele mai mari emoţii ale vieţii mele, mărturisindu-vă ceea ce m-aţi făcut să resimt. Îmi

creşte inima. Simt dorinţa de a-mi dărui viaţa, ca să vă fac să uitaţi suferinţele dumneavoastră, ca să vă iubesc în locul acelora care v-au urât sau v-au rănit. Asta însă e o izbucnire prea neaşteptată a inimii mele, pe care azi nimic nu o îndreptăţeşte şi pe care ar trebui…

— Destul, domnule, spuse doamna de Beauséant. Am mers prea departe şi unul, şi altul. Am vrut ca refuzul care mi se impunea să fie lipsit de orice asprime, am vrut să-ţi lămuresc motivele mele dureroase, iar nu să atrag omagii. Cochetăria o prinde numai pe o femeie fericită. Să rămânem străini unul de altul, crede-mă. Ai să afli mai târziu că nu e bine să faci legături, dacă tot trebuie neapărat să se sfărâme într-o zi.

Ea suspină uşor şi fruntea i se încreţi, pentru a-şi relua îndată forma fără cusur.

— Cât suferă o femeie, zise ea mai departe, când nu poate urma în toate împrejurările vieţii pe omul pe care-l iubeşte! Apoi, această durere adâncă nu trebuie oare să aibă un răsunet îngrozitor în inima bărbatului aceluia, dacă o iubeşte cu adevărat? Nu-i aşa că e o îndoită nenorocire?

Urmă o clipă de tăcere, după care spuse zâmbind, ridicându-se pentru a-l sili şi pe musafir să se ridice:

— Nu-ţi închipuiai că venind la Courcelles ai să asculţi o predică?

Gaston era mai departe acum de femeia aceea minunată, decât în clipa când se înfăţişase înaintea ei. I se părea că ora aceea încântătoare i-a fost dăruită de stăpâna casei numai din dorinţa de a-şi arăta isteţimea; o salută cu răceală pe vicontesă şi plecă deznădăjduit. Pe drum, baronul căuta să deosebească adevăratul caracter al acestei fiinţe mlădioase şi tari ca oţelul. Dar o văzuse dezvăluind atâtea nuanţe, încât îi fu cu neputinţă să-şi facă o părere în privinţa ei. Pe urmă, mlădierile glasului ei îi răsunau încă în urechi şi

amintirea adăuga atâta farmec gesturilor, mişcărilor capului, jocului privirilor, încât se simţi mai îndrăgostit la această cercetare. Frumuseţea vicontesei îi strălucea încă în întuneric, impresiile pe care le resimţise se trezeau atrase una de alta, pentru a-l cuceri din nou, dezvăluindu-i gingăşiile ei de femeie şi agerimea ei, pe care la început nu le băgase de seamă. Se cufundă într-un fel de visare fără ţel, în timpul căreia gândurile cele mai limpezi se luptă între ele, se ciocnesc unele de altele şi aruncă sufletul într-o scurtă criză de nebunie. Trebuie să fii tânăr ca să înţelegi şi să descoperi tainele acestor osanale, când inima bântuită de gândurile cele mai cuminţi, ca şi de cele mai nebune şi împinsă parcă de o putere necunoscută, se lasă în voia celui din urmă îndemn care se iveşte. fie el speranţă sau deznădejde. La vârsta de douăzeci şi trei de ani, bărbatul e aproape totdeauna stăpânit de timiditate, îl neliniştesc sfieli şi fiori de fată tânără; îi e teamă să nu-şi tălmăcească greşit dragostea; vede numai greutăţi în cale şi se înspăimântă; tremură de teamă că n-o să fie pe plac; ar fi îndrăzneţ dacă ar iubi mai puţin; cu cât pune mai mult preţ pe fericire, cu atât crede că iubita sa nu i-o va dărui prea uşor; de altfel, lăsându-se cu totul în voia plăcerii lui, se teme poate că n-o să i-o împărtăşească şi ei; când, din păcate, idolul vieţii sale e mult prea sus, o slăveşte în taină şi de departe; rămasă aşa ascunsă, dragostea lui moare. Adesea, această iubire timpurie, răpusă într-o inimă tânără, rămâne acolo, ca un vis luminos. Care bărbat nu are câteva amintiri dintre acestea curate, care mai târziu se trezesc tot mai gingaşe şi ne dau imaginea fericirii desăvârşite? Amintiri asemenea acelor copii seceraţi în floarea vârstei, cărora părinţii nu le-au cunoscut decât zâmbetul. Domnul de Nueil se întoarse aşadar la Courcelles stăpânit de un sentiment în care mijeau hotărâri straşnice. Doamna de Beauséant ajunsese pentru el tot rostul

vieţii; voia mai bine să moară decât să trăiască fără ea. Destul de tânăr încă pentru a resimţi vraja aceea neîndurată pe care o răspândeşte o femeie desăvârşită asupra sufletelor noi şi pătimaşe, el petrecu pesemne o noapte dintre cele mai furtunoase, în timpul cărora tinerii trec de la bucurie la sinucidere şi de la sinucidere la bucurie, parcurg o întreagă viaţă fericită şi adorm istoviţi. Nopţi groaznice, în care cea mai mare nenorocire care se poate întâmpla este să te trezeşti filosof. Prea sincer îndrăgostit ca să poată dormi, domnul de Nueil se sculă şi începu să scrie scrisori, dar niciuna nu-l mulţumi şi le arse pe toate.

A doua zi, se duse să dea târcoale grădinii de la Courcelles, dar mai pe înnoptat, căci se temea să nu fie zărit de vicontesă. Sentimentul de care se lăsa el călăuzit atunci era datorit unei trăsături sufleteşti atât de neînţelese, încât trebuie să fii tânăr încă, sau să te afli într-o situaţie asemănătoare, pentru a-i cuprinde şi fericirea mută şi ciudăţenia; tot lucruri ce-ar face să dea din umeri pe oamenii care au norocul să vadă numai ceea ce e pozitiv în viaţă. După crunte şovăiri, Gaston trimise doamnei de Beauséant următoarea scrisoare, care poate trece drept un model de frazeologie proprie îndrăgostiţilor şi se poate asemăna cu desenele făcute într-ascuns de copii de ziua onomastică a părinţilor, daruri care par urâte tuturor, afară de cei care le primesc.

„Doamnă,

Aveţi o putere atât de mare asupra inimii, asupra sufletului şi a fiinţei mele, încât astăzi soarta mea atârnă în totul de dumneavoastră. Nu aruncaţi scrisoarea mea în foc. Fiţi atât de bună şi citiţi-o. Poate că îmi veţi ierta fraza de mai sus, când veţi vedea că nu e vorba de o declaraţie vulgară sau interesată, ci de arătarea unui fapt

natural. Poate că veţi fi înduioşată de ruga mea smerită, de resemnarea pe care mi-o dă sentimentul micimii mele, de înrâurirea hotărârii dumneavoastră asupra vieţii mele. La vârsta mea, doamnă, nu ştiu decât să iubesc; nu cunosc nimic din ceea ce ar putea să placă unei femei şi să o farmece; simt însă că inima mea o slăveşte nespus. Sunt atras către dumneavoastră de o putere căreia nu-i pot rezista şi de plăcerea fără margini pe care o încerc în preajma dumneavoastră şi mă gândesc la dumneavoastră cu tot egoismul care ne îndreaptă acolo unde este pentru noi căldura dătătoare de viaţă. Nu mă cred vrednic de dumneavoastră. Nu, mi se pare cu neputinţă ca eu, tânăr neştiutor, sfios, să vă aduc a mia parte din fericirea care mă cuprindea când vă ascultam sau vă priveam. Sunteţi pentru mine singura femeie de pe lume. Cum nu înţeleg să trăiesc fără dumneavoastră, am luat hotărârea să părăsesc Franţa şi să-mi pun în joc viaţa, până ce am s-o pierd în vreo împrejurare neprielnică în India, în Africa, nu ştiu unde… Ca să înfrâng o dragoste nemărginită nu-mi trebuie oare ceva peste măsură de mare? Dar dacă, vreţi să-mi lăsaţi nădejdea, nu de-a fi al dumneavoastră, dar ide a vă putea câştiga prietenia, rămân locului. Îngăduiţi-mi să petrec lângă dumneavoastră – chiar mai rar, dacă aşa vă e voia – câteva ceasuri ca acelea de care am avut parte pe neaşteptate. Fericirea aceasta plăpândă, ale cărei bucurii atât de vii ar putea să-mi fie oprite la cel dintâi cuvânt mai înflăcărat, va fi de ajuns" ca să mă facă să îndur clocotul sângelui meu. M-am bizuit cumva prea mult pe mărinimia dumneavoastră, rugându-vă să îndurаţi prezenţa mea, o apropiere din care numai eu aş trage foloase? Veţi şti prea bine să dovediţi acestei lumi căreia îi jertfiţi atâtea, că nu însemn nimic pentru dumneavoastră. Sunteţi aşa de mândră şi de înţeleaptă. De ce vă temeţi? Acum, aş vrea să vă pot deschide inima ca să vă conving că smerita

mea cerere nu are niciun gând ascuns. Nu v-aş fi spus că dragostea mea e fără margini, rugându-vă să-mi dăruiţi prietenia, dacă aş nutri nădejdea că aţi putea împărtăşi simţământul adânc ce zace În inima mea. Nu; voi fi lângă dumneavoastră aşa cum doriţi să fiu; numai să fiu. Dacă mă respingeţi – şi o puteţi face – nu am să cârtesc, am să plec. Dacă mai târziu o altă femeie afară de dumneavoastră ar pătrunde cât de cât în viaţa mea, înseamnă că aţi avut dreptate; dar dacă mor credincios dragostei mele, poate că veţi simţi oarecare părere de rău. Nădejdea de la vă pricinui o părere de rău îmi va alina suferinţele şi va fi toată răzbunarea inimii mele dispreţuite…"

Ca să poţi înţelege chinul care-l frământa pe Gaston de Nueil, atunci când îşi închipui că întâiul său *ultimatum* se află în mâinile doamnei de Beauséant, trebuie să fi cunoscut toate binecuvântatele suferinţe ale primei tinereţi, trebuie să fi cântărit toate himerele cu îndoite aripi albe, care-şi îmbie imaginaţiile înflăcărate cu crupa lor femeiască. O şi vedea pe vicontesă veselă, nepăsătoare şi rece, luând dragostea în râs, ca cineva care nu mai crede în ea. Ar fi vrut să-şi ia scrisoarea înapoi, o găsea fără rost, îi treceau prin minte mii de gânduri, cu mult mai bune, sau care ar fi putut să o înduioşeze mai mult decât frazele lui, reci, blestematele de fraze întortocheate, sofistice, căutate, dar, din fericire, cu punctuaţia greşită şi scrise anapoda. Se străduia să nu se gândească, să nu simtă, dar se gândea, simţea şi suferea. Dacă ar fi avut treizeci de ani, s-ar fi îmbătat; însă tânărul acesta nevinovat nu cunoştea nici binefacerile opiumului, nici alte mijloace neîngăduite ale unei civilizaţii prea înaintate. Nu avea acolo, la îndemână, vreunul dintre bunii prieteni de la Paris, care se pricep aşa de bine să-ţi spună: POETE! NON DOLET![13] – întinzându-ţi o sticlă de şampanie sau târându-te la un chef, ca să-

ţi îndulcească chinurile îndoielii. Prieteni straşnici, întotdeauna săraci când eşti bogat; întotdeauna la băi când îi cauţi, întotdeauna când le ceri un galben, îţi spun că au pierdut la joc ultimul ban, dar au în schimb vreo mârţoagă să-ţi vândă; de altfel oamenii cei mai cumsecade din lume, oricând gata să se încumete să coboare cu tine împreună pe una dintre acele pante pe care se cheltuieşte timp, suflet şi viaţă.

În cele din urmă, domnul de Nueil primi din mâinile lui Jacques o scrisoare. având o pecete de ceară parfumată, cu stema Burgundiei, scrisă pe o hârtie mică, velină şi care mirosea a femeie frumoasă.

Se repezi îndată să se încuie în odaie pentru a citi şi reciti scrisoarea ei.

„Mă pedepseşti foarte aspru, domnule, pentru bunăvoinţa cu care te-am scăpat de neplăcerea de a fi respins şi pentru vraja pe care spiritul o încearcă asupra mea. Am avut încredere în nobleţea vârstei tinere şi m-am înşelat. Totuşi, ţi-am vorbit, dacă nu cu inima deschisă, ceea ce ar fi fost cu totul caraghios, cel puţin fără înconjur şi ţi-am arătat situaţia în care mă aflu, pentru ca răceala mea să poată fi înţeleasă de un suflet tânăr. Pe cât m-ai interesat de mult, pe atât de mare a fost durerea pe care mi-ai pricinuit-o. De felul meu, sunt blândă şi bună; dar împrejurările mă silesc să fiu rea. O altă femeie ar fi ars scrisoarea dumitale fără s-o citească; eu am citit-o şi-ţi răspund; argumentele mele îţi vor dovedi că dacă nu rămân nesimţitoare la dezvăluirea unui sentiment pe care eu l-am inspirat, chiar fără să vreau, sunt departe de a-l împărtăşi, şi purtarea mea îţi va arăta şi mai bine sinceritatea sufletului meu. Am vrut, apoi, să folosesc spre binele dumitale puterea pe care mi-o dai asupra vieţii dumitale şi vreau s-o întrebuinţez o singură dată pentru a face să cadă vălul care-ţi acoperă ochii.

Am aproape treizeci de ani, domnule, şi dumneata abia ai douăzeci şi doi. Nu ştii nici dumneata ce vei gândi, când vei ajunge de vârsta mea. Jurămintele pe care le faci atât de uşor astăzi au să ţi se pară atunci foarte grele. Astăzi, vreau să cred, mi-ai da viaţa întreagă fără nicio părere de rău, ai fi gata să şi mori pentru o plăcere trecătoare; dar la treizeci de ani, experienţa ţi-ar răpi puterea de a-mi jertfi zilnic ceva, şi eu aş fi adânc umilită primind aceste jertfe. Într-o zi, totul o să te îndemne, firea însăşi are să-ţi poruncească să mă părăseşti; ţi-am mai spus-o, eu găsesc mai bună moartea decât părăsirea. Vezi că nenorocirea m-a învăţat să socotesc. Judec fără nicio patimă. Mă sileşti să-ţi spun că nu te iubesc, că nu trebuie, nu pot şi nici nu vreau să te iubesc. Am trecut de clipa aceea din viaţă când femeile se lasă în voia unui îndemn al inimii necugetat şi nu pot să mai fiu iubita la care râvneşti. Mângâierea mea, domnule, vine de la Dumnezeu, nu de la oameni. De altfel, citesc prea limpede în suflete, la trista lumină a dragostei înşelate, ca să primesc prietenia pe care o ceri, pe care o dăruieşti. Inima dumitale te amăgeşte şi ai mai multă nădejde în slăbiciunea mea decât în puterea dumitale. Toate acestea sunt urmarea unui instinct. Îţi iert acest vicleşug copilăresc, fiindcă nu eşti încă părtaş la el. Îţi poruncesc, în numele acestei iubiri trecătoare, în numele vieţii dumitale, în numele liniştii mele, să rămâi în ţară, să nu nimiceşti o viaţă cinstită şi frumoasă pentru o amăgire care se va stinge, fără doar şi poate mai târziu, atunci când, împlinindu-ţi adevărata ursită, vei fi cunoscut toate sentimentele la care se aşteaptă un bărbat, ai să preţuieşti răspunsul meu, pe care în clipa de faţă le găseşti poate prea aspre. Vei regăsi atunci cu plăcere o bătrânică, a cărei prietenie îţi va fi desigur scumpă şi nepreţuită; ea nu va fi fost supusă nestatorniciei dragostei, nici dezamăgirilor vieţii; şi apoi, gânduri alese, sentimente religioase,

o vor păstra neprihănită şi sfântă. Rămas bun, domnule; dă-mi ascultare; aminteşte-ţi că izbânzile dumitale au să aducă oarecare bucurie până în singurătatea mea şi nu te gândi la mine, decât aşa cum te gândeşti la cei plecaţi."

După ce citi această scrisoare, Gaston de Nueil scrise aceste cuvinte:

„Doamnă, dacă aş înceta să vă iubesc, ascultând îndemnul dumneavoastră de a fi un om la fel cu toţi ceilalţi, recunoaşteţi că mi-aş merita în totul soarta. Nu. N-am să vă ascult şi vă jur o credinţă care nu va pieri decât odată cu moartea. Ah! Luaţi-mi viaţa, afară dacă nu vă temeţi cumva să puneţi o remuşcare în viaţa dumneavoastră."

Când slujitorul domnului de Nueil se înapoie de la Courcelles, stăpânul său îi spuse:

— Cui ai dat biletul meu?

— Chiar doamnei vicontese; era în trăsură şi tocmai pleca…

— Venea în oraş?

— Nu cred, domnule. La cupeaua doamnei vicontese erau înhămaţi nişte cai de poştă.

— Aha! pleacă! zise baronul.

— Da, domnule, îi răspunse feciorul.

Gaston se pregăti îndată s-o urmeze pe doamna de Beauséant. Vicontesa. Îl conduse până la Geneva, fără să ştie că e însoţită de el. Între miile de gânduri care-l frământau în timpul acestei călătorii, unul îl muncea mai cu seamă: „De ce a plecat?" Această întrebare a fost miezul unui şir întreg de presupuneri, printre care alese, fireşte, pe cea mai măgulitoare şi anume: „Dacă vicontesa, femeie isteaţă, vrea să mă iubească, fără îndoială că găseşte mai potrivită Elveţia, unde nu ne cunoaşte nimeni, decât Franţa, unde s-ar găsi oameni care s-o osândească."

Unii bărbaţi pătimaşi nu ar putea iubi o femeie care se arată atât de dibace în a-şi alege locul; aceia sunt nişte mofturoşi. De altfel, nimic nu dovedeşte că presupunerea lui Gaston ar fi fost întemeiată.

Vicontesa luă o căsuţă cu vederea spre lac. După ce se aşeză; în ea, Gaston se ivi acolo într-o seară frumoasă, pe înnoptat. Jacques, fecior aristocratic în cel mai înalt grad, nu se miră când îl văzu pe domnul de Nueil şi se duse să-l anunţe, ca un fecior obişnuit să înţeleagă totul. Când auzi numele acesta, când îl zări pe tânăr, doamna de Beauséant scăpă din mână cartea pe care o ţinea; uimirea sa îi dădu răgaz lui Gaston să ajungă până la dânsa şi să-i spună cu un glas care ei îi păru fermecător:

— Ce bucuros eram să mân eu caii care v-au dus pe dumneavoastră!

Dorinţele cele mai tainice să-ţi fie împlinite! Care femeie nu s-ar fi lăsat înduplecată de o asemenea fericire? O italiancă, o fiinţă din acelea neasemuite, al căror suflet este cu totul deosebit de al pariziencelor şi care dincoace de Alpi ar fi privită ca foarte imorală, spunea, atunci când citea romane franţuzeşti: „Nu văd de ce bieţii îndrăgostiţi pierd atâta vreme ca să pună la cale ceea ce s-ar putea săvârşi într-o dimineaţă”. De ce nu ar putea şi povestitorul, urmând pilda acelei italience de treabă, să nu facă să lâncezească prea mult nici cititorii, nici subiectul? Ar fi ele câteva scene de cochetărie, încântătoare de zugrăvit, dulci amânări pe care doamna de Beauséant voia să le aducă fericirii lui Gaston, pentru a cădea frumos, ca fecioarele antice; poate şi pentru. a se bucura de plăcerile curate ale unei prime iubiri, făcând-o să atingă culmea cea mai înaltă a puterii ei. Domnul de Nueil era încă la vârsta când un bărbat poate fi amăgit de aceste toane, de aceste jocuri, care plac atât de mult femeilor şi pe care le prelungesc, fie

pentru a-şi impune condiţiile, fie pentru a se bucura mai multă vreme de puterea lor, care simt ele instinctiv că va scădea în curând. Dar aceste mici protocoale de iatac, mai puţin numeroase decât cele ale conferinţei de la Londra, ţin prea puţin loc în povestea unei dragoste adevărate pentru a fi pomenite[14].

Doamna de Beauséant şi domnul de Nueil au rămas vreme de trei ani în vila aşezată pe malul lacului Geneva, pe care o închiriase vicontesa. Au locuit singuri, fără să vadă pe nimeni, fără să dea lumii prilej de vorbă, plimbându-se cu vaporul, sculându-se târziu, fericiţi, într-un cuvânt, aşa cum visăm cu toţii să fim. Căsuţa aceea era simplă, cu obloane de lemn verzi, înconjurată de balcoane late, împodobite cu apărători de soare, o adevărată casă pentru îndrăgostiţi, casă cu sofale albe, cu covoare moi, cu tapete proaspete, în care totul strălucea vesel. La fiecare fereastră, lacul îi apărea sub o altă înfăţişare; în depărtare, munţii şi plăsmuirile lor de zăpadă colorate, fugare. Deasupra lor un cer senin; iar în faţa lor, o mare întindere de apă nestatornică, schimbătoare! Totul părea că visează de dragul lor şi le surâdea.

Domnul de Nueil fu rechemat în Franţa de unele interese grave; fratele şi tatăl său muriseră; trebuia să părăsească Geneva. Cei doi îndrăgostiţi cumpărară casa; ar fi vrut să năruie munţii şi să facă să curgă apa lacului, deschizând un stăvilar, pentru ca să ia totul cu ei. Doamna de Beauséant îl urmă pe domnul de Nueil. Vându tot ce avea şi cumpără lângă Manerville o proprietate însemnată, care se învecina cu moşia lui Gaston şi unde locuiră împreună. Domnul de Nueil, mărinimos, lăsă mamei sale uzufructul domeniului. de la Manerville, în schimbul libertăţii de a trăi holtei. Moşia doamnei de Beauséant era aşezată lângă un orăşel, într-un colţ din cele mai frumoase de pe valea Augei. Acolo, cei doi amanţi puseră o stavilă

între ei şi lume, pe care nici ideile sociale, nici oamenii nu o puteau trece şi retrăiră zilele minunate din Elveţia. Nouă ani întregi au cunoscut o fericire pe care e de prisos s-o zugrăvim. Acei al căror suflet poate cuprinde în toată nemărginirea lor poezia şi rugăciunea vor putea fără îndoială să-şi dea seama de farmecul acestei aventuri, judecând după deznodământul ei.

Între timp, domnul marchiz de Beauséant (tatăl şi fratele său mai mare fiind morţi), soţul doamnei de Beauséant, se bucura de o sănătate înfloritoare. Nimic nu ne ajută mai mult să trăim decât convingerea că moartea noastră ar fi pentru altcineva o fericire. Domnul de Beauséant era dintre oamenii aceia ironici şi încăpăţânaţi care, asemenea celor ce au rente viagere, simt o plăcere pe care n-o au ceilalţi oameni să se scoale sănătoşi în fiecare dimineaţă. Era de altfel un om mărinimos, puţin cam prea cumpănit, politicos şi socotit, fiind în stare să-şi mărturisească dragostea unei femei, tot atât de liniştit ca un lacheu care ar spune „Doamna e servită".

Această mică notiţă biografică a marchizului de Beauséant are drept scop să lămurească cititorii că marchizei îi era cu neputinţă să se mărite cu domnul de Nueil.

Deci, după aceşti nouă ani de fericire – cea mai duioasă învoială pe care o putea iscăli o femeie – domnul de Nueil şi doamna de Beauséant se găseau în aceeaşi situaţie totodată firească şi nefirească, în care au fost puşi de la începutul. acestei aventuri; criză de neînlăturat totuşi, despre care e cu neputinţă de a da vreo lămurire, dar ale cărei date pot fi semnalate cu o precizie matematică.

Doamna contesă de Nueil, mama. lui Gaston, nu voise niciodată să o vadă pe doamna de Beauséant. Era o fiinţă virtuoasă şi ţeapănă, care îl fericise pe domnul de Nueil tatăl după porunca legilor.

Doamna de Beauséant înţelese că această băbătie simandicoasă nu putea decât să-i fie vrăjmaşă şi că o să încerce să-l smulgă pe Gaston vieţii sale imorale şi prea puţin cucernice. Marchiza ar fi vrut să-şi vândă moşia şi să se întoarcă la Geneva. Dar aceasta ar fi însemnat că nu are încredere în domnul de Nueil; şi nu era în stare s-o facă. Lui, de altfel, începuse să-i placă foarte mult moşia de la Valleroy, unde făcea tot felul de plantaţii şi de încercări pe ogoare. N-ar fi însemnat oare să-l smulgi fericirii maşinale şi pe care femeile le-o doresc totdeauna soţilor şi chiar amanţilor lor?! Se ivise prin partea locului o domnişoară La Rodière, în vârstă de douăzeci şi doi de ani şi cu o avere de patruzeci de mii de franci venit anal. Gaston o întâlnea pe această moştenitoare la Manerville, ori de câte ori datoria îl chema acolo. După ce aceste personaje au fost aşezate ca numerele unei proporţii aritmetice, următoarea scrisoare, scrisă şi trimisă într-o dimineaţă lui Gaston, va lămuri cumplita problemă pe care doamna de Beauséant se străduia de o lună încoace s-o dezlege:

„Îngerul meu iubit, nu e oare un lucru fără rost să-ţi scriu, când noi trăim apropiaţi sufleteşte, când nimic nu ne desparte, când mângâierile adesea ne ţin loc de grai, iar vorbele sunt şi ele tot mângâieri. Şi totuşi, dragostea mea, trebuie s-o fac. Sunt unele lucruri pe care o femeie nu le poate spune în faţa iubitului; numai gândul acestor lucruri face să-i piară glasul, să-i năvălească tot sângele în inimă; e fără putere şi fără minte. Sufăr când sunt astfel lângă tine; şi sunt adesea astfel. Simt că inima mea trebuie să fie plină numai de adevăr pentru tine, să nu-ţi ascund niciun gând, nici cele mai fugare; şi îmi place prea mult dulcea nepăsare, care-mi stă mie atât de bine, ca să mai pot fi multă vreme prefăcută şi stânjenită. Aşa că am să-ţi mărturisesc neliniştea mea; da, e vorba de o nelinişte. Ascultă-mă! Nu începe cu acel

necuviincios «haide-haide», cu care îmi închizi gura, care mi-e totuşi drag fiindcă mi-e drag tot ce faci tu. Dragul meu soţ ceresc, lasă-mă să-ţi spun că ai şters orice amintire a suferinţelor sub povara cărora viaţa mea era să se prăbuşească odinioară. Numai prin tine am cunoscut dragostea. Trebuia toată nevinovăţia frumoasei tale tinereţi, toată curăţia sufletului tău ales, ca să împlinească năzuinţele inimii unei femei care nu se putea mulţumi cu puţin. Prietene, adeseori, am tresărit de bucurie, gândindu-mă că în răstimpul acestor nouă ani, atât de repezi şi de lungi totodată, nu am avut niciun prilej de gelozie. Am avut parte de toate florile sufletului, de toate gândurile tale. Pe cerul nostru n-a fost nici cel mai mic nor; n-am ştiut ce înseamnă o jertfă, ne-am supus totdeauna pornirii inimilor noastre. Am simţit o fericire fără seamăn pentru o femeie. Lacrimile care udă această pagină îţi vor spune într-adevăr toată recunoştinţa mea? Aş fi vrut s-o fi scris în genunchi. Dar iată că această fericire m-a făcut să cunosc un chin mai cumplit decât acela al părăsirii. Dragul meu, inima unei femei are ascunzişuri foarte adânci, eu însămi nu mi-am dat seama până azi cât de larg cuprinzătoare e a mea, cum nu-mi dădeam seama de adâncimea dragostei. Cele mai mari suferinţe care pot să se abată asupra noastră sunt uşor de îndurat pe lângă gândul singur al nefericirii celui pe care-l iubim. Şi dacă suntem pricina acelei nenorociri, nu e mai bine moartea? Acesta e gândul care mă chinuieşte… Dar el atrage după el un altul şi mai apăsător; acela pângăreşte sfinţenia dragostei, nimiceşte, o preface într-o umilire care întunecă viaţa pentru totdeauna. Tu ai treizeci de ani şi eu am patruzeci. Ce spaime cumplite deşteaptă în sufletul unei femei care iubeşte această deosebire de vârstă! Am simţit poate, la început fără voie, apoi din plin, jertfa pe care ai făcut-o, renunţând la tot ce e pe lume pentru mine. Te-ai gândit poate

la menirea ta socială, la acea căsătorie care trebuie numaidecât să-ţi mărească averea, care ţi-ar îngădui să-ţi mărturiseşti fericirea, să ai copii, şi să le laşi agoniseala, să te arăţi iar în lume şi să-ţi iei locul tău cu cinste. Tu îţi vei fi stăpânit aceste gânduri, bucuros că-mi poţi jertfi, fără ca eu să ştiu, o moştenire, o avere şi un viitor strălucit. În mărinimia ta tinerească ai fi vrut să rămâi credincios jurămintelor care ne leagă numai în faţa lui Dumnezeu. Ţi-am amintit de suferinţele mele din trecut şi poate că am fost apărată tocmai de nenorocirea din care m-ai scăpat. Să datorez dragostea ta milei! Gândul acesta e mai cumplit decât teama că o să-ţi strici viaţa din pricina mea. Acei care pot să-şi înjunghie amantele se arată foarte milostivi, atunci când le ucid fericite, nevinovate, în culmea iluziilor. Da, mai bine moartea decât gândurile acestea două, care de câteva zile îmi întunecă în taină clipele. Ieri, când m-ai întrebat atât de blând!: «Ce ai?», glasul tău m-a făcut să mă înfior. Credeam că mi-ai citii în suflet, după cum erai deprins, şi-ţi aşteptam mărturisirile, închipuindu-mi că presimţirile mele au fost întemeiate, când ţi-am pătruns chibzuielile minţii. Mi-am amintit atunci de unele atenţii care sunt obişnuite ta tine; dar în ele mi s-a părut că descopăr un fel de prefăcătorie care trădează la bărbaţi o bună credinţă greu de păstrat. În clipa aceea, mi-am plătit scump fericirea, am simţit că natura îţi vinde totdeauna scump comorile dragostei. Într-adevăr, soarta nu ne-a despărţit oare? Poate că ţi-ai zis: «Mai curând sau mai târziu tot, am s-o părăsesc pe biata Claire, de ce să n-o fac la vreme?» Cuvintele acestea îţi erau întipărite în privire. Te-am lăsat singur ca să pot plânge departe de tine. Să ştii să te fereşti de lacrimi! Iată cele dintâi lacrimi de durere pe care le vărs de zece ani încoace, şi sunt prea mândră ca să ţi le arăt; nu ţi-am găsit însă nicio vină. Da, ai dreptate, nu trebuie să am egoismul să robesc o

viaţă lungă şi strălucită ca a ta uneia aproape ofilită, cum este u mea. Dar dacă mă înşel? Dacă am luat drept cugetare a minţii tale ceea ce era numai un alean de dragoste? Îngerul meu, nu mă lăsa în îndoiala asta, pedepseşte-ţi soţia geloasă, dar redă-i încrederea în iubirea ta şi a ei: femeia întreagă e în acest simţământ care sfinţeşte totul. De la venirea mamei tale şi de când ai văzut-o la dânsa pe domnişoara de La Radiere, sunt frământată de îndoieli, care ne fac de ruşine şi ocară. Fă-mă să sufăr, dar nu mă amăgi; vreau să ştiu tot: şi ce-ţi spune mama ta şi ce gândeşti tu. Dacă ai şovăit între mine şi altcineva, îţi redau libertatea. Am să-ţi ascund soarta mea; am să izbutesc să nu plâng în faţa ta! Numai că nu aş vrea să te mai văd. Ah! Mă opresc, mi se rupe inima!...

Am simţit o tristeţe de moarte şi câteva clipe mi s-a oprit mintea în loc. Prietene, faţă de tine nu pot avea mândrie, eşti aşa de bun, aşa de sincer, nu ai putea nici să mă jigneşti, nici să mă înşeli, dar ai să-mi spui adevărul, oricât de crud ar fi. Vrei să-ţi încurajez mărturisirile? Ei, iată! Sufletul meu, am să mă mângâi cu un gând femeiesc. Nu am avut eu parte de fiinţa tânără şi sfioasă, plină de farmec, de frumuseţe, de gingăşie, de un Gaston pe care nicio alto femeie nu poate să-l mai cunoască şi cu care m-am desfătat peste măsură? Nu, n-ai să mai iubeşti cum. m-ai iubit pe mine, cum mă iubeşti. Nu, nu s-ar putea să am o rivală. Când am să mă gândesc la dragostea noastră care îmi stăpâneşte toate gândurile, amintirile mele au să fie lipsite de amărăciune. Nu e oare peste puterile tale să mai farmeci şi de acum înainte o femeie cu zbenguielile tale copilăreşti, cu drăgălăşeniile unei inimi tinere, cu acea cochetărie a sufletului, acea graţie a trupului şi cu repedea potrivire în plăceri; într-un cuvânt, cu acel încântător alai care însoţeşte prima iubire?

Acum, eşti bărbat, ai să te supui menirii tale, cumpănind totul. Vei avea griji, temeri, ambiţii, necazuri, care o vor lipsi-o pe ea de acel zâmbet veşnic neschimbat care-ţi înfrumuseţa întotdeauna buzele pentru mine. Glasul tău, atât de blând pentru: mine, va fi aspru uneori. Ochii tăi, mereu luminaţi de o licărire cerească, atunci când mă priveau, se vor întuneca adesea pentru ea Şi apoi, deoarece e cu neputinţă ca să mai fi iubit aşa cum te iubesc eu, femeia aceea n-o să-ţi placă niciodată cât ţi-am plăcut eu. Ea nu va avea grija aceea neîncetată pe care am avut-o de mine însămi şi acea cercetare de fiecare clipă a fericirii tale, a cărei înţelegere nu mi-a lipsit niciodată. Da, bărbatul, sufletul, inima pe care le-am cunoscut eu nu vor mai exista; am să le înmormântez în amintirea mea, ca să mă mai bucur încă de ele şi ca să trăiesc fericită viaţa aceea frumoasă din trecut, necunoscută nimănui în afară de noi doi.

Comoara mea scumpă, dacă totuşi ţie nu ţi-a trecut prin minte nici cel mai mic gând de libertate, dacă dragostea mea nu te apasă, dacă temerile mele sunt neîntemeiate, dacă mai sunt pentru tine EVA ta, singura femeie de pe lume, îndată ce ai citit scrisoarea, vino, aleargă la mine! Ah! am să te iubesc într-o clipă mai mult, cred, decât te-am iubit vreme de nouă ani. După ce am îndurat chinul zadarnic al acestor bănuieli, de care eu port Mată vina, fiecare zi adăugată dragostei noastre, o singură zi, da! va fi cât o viaţă întreagă de fericire. Deci, vorbeşte! Fii sincer: nu mă înşela, ar fi o crimă. Spune! Vrei libertatea? Te-ai gândit la viaţa ta de bărbat? Ai vreo părere de rău? Eu, să-ţi pricinuiesc eu o părere de rău! Aş muri. Ţi-am mai spus-o: te iubesc îndeajuns pentru a pune fericirea ta înaintea fericirii mele, viaţa ta mai presus de a mea. Alungă, dacă poţi, amintirea bogată a celor nouă ani de fericire ai noştri, ca să nu-ţi

înrâurească hotărârea: dar vorbeşte! Mă supun ţie ca lui Dumnezeu, acestui singur tămăduitor care-mi rămâne dacă tu mă părăseşti."

Când doamna de Beauséant ştiu că scrisoarea a ajuns în mâinile domnului de Nueil, se simţi atât de abătută, de toropită de mulţimea gândurilor care o copleşeau, incit părea adormită. De bună seamă, îndura acele suferinţe al căror chin nu e măsurat întotdeauna după puterile femeii şi pe care femeile singure îl cunosc. Pe când nenorocita marchiză aştepta să i se hotărască soarta, domnul de Nueil, citind scrisoarea ei, era în foarte mare *încurcătură,* ca să folosim cuvântul întrebuinţat de tineri în asemenea împrejurări. Pe vremea aceea, se lăsase oarecum înduplecat de îndemnurile mamei sale şi de farmecele domnişoarei de La Rodière, o fată tânără destul de neînsemnată, dreaptă ca un plop, albă şi rumenă, pe jumătate mută, aşa cum se cere tuturor fetelor de măritat; dar cei patruzeci de mii de franci venit anual vorbeau destul pentru ea. Doamna de Nueil, mânată de sincera ei iubire de mamă, încerca să-şi atragă fiul pe calea virtuţii. Îi arăta cât de măgulitor era pentru el să fie alesul domnişoarei de La Rodière, căreia i se propuneau atâtea partide bogate; era vremea să se gândească la soarta lui, un prilej aşa de minunat n-are să se mai ivească; într-o zi, va avea optzeci de mii de franci venit din moşii; averea vindecă orice; dacă doamna de Beauséant îl iubeşte pentru el, ar trebui ca cel dintâi să-l îndemne să se însoare. În sfârşit, această bună mamă nu uita niciunul dintre mijloacele de acţiune prin care o femeie poate avea o înrâurire asupra judecăţii unui bărbat. Astfel că îl făcuse pe fiul ei să şovăie. Scrisoarea doamnei de Beauséant veni într-o clipă când dragostea lui Gaston lupta împotriva ispitei unei vieţi aşezate după cuviinţă şi potrivit cu vederile lumii; dar scrisoarea aceasta decise soarta luptei. Se hotărî să o părăsească pe marchiză şi să se însoare.

— În viaţă trebuie să fii bărbat! îşi zise el.

După aceea, îşi închipui suferinţa pe care hotărârea sa o va pricinui iubitei sale. Trufia lui bărbătească precum şi conştiinţa lui de amant o făceau să pară şi mai mare şi fu cuprins de o milă adâncă. Îşi dădu deodată seama de această uriaşă nenorocire şi crezu că e nevoie, că e o binefacere din partea lui să îndulcească lovitura aceasta de moarte. Trăgea nădejde s-o poată linişti pe doamna de Beauséant, s-o facă pe ea să-i poruncească nemiloasa lui căsătorie, obişnuind-o cu încetul cu gândul unei despărţiri de neînlăturat, lăsând tot mereu între ei pe domnişoara de La Rodière, ca pe o stafie şi jertfindu-i-o la început, ca ai pe urmă să-i fie impusă de ea. Mergea atât de departe în fapta lui plină de compătimire, încât se bizuia pe nobleţea, pe mândria marchizei, pe alesele ei însuşiri sufleteşti. Îi răspunse îndată, ca să-i adoarmă bănuielile. Un răspuns! Pentru o femeie care îmbina cu presimţirea dragostei adevărate cele mai fine percepţii ale minţii femeieşti, scrisoarea însemna o osândă. Astfel că, atunci când intră Jacques şi se îndreptă spre doamna de Beauséant, ca să-i înmâneze o hârtie împăturită în trei colţuri, biata femeie tresări ca o rândunică prinsă. Un fior necunoscut o cuprinse din creştet până în tălpi, înfăşurând-o într-un giulgiu de gheaţă. Dacă nu alerga la picioarele ei, dacă nu venea plângând, palid, îndrăgostit, totul se sfârşise. E atâta nădejde, totuşi, în inima femeilor care iubesc! trebuie într-adevăr multe lovituri de pumnal ca să o ucizi; ele iubesc şi sângerează până la cea din urmă lovitură.

— Doamna are nevoie de ceva? întrebă Jacques cu glas blând, dând să plece.

— Nu! spuse ea.

Bietul om! se gândi ea ştergând o lacrimă, ghiceşte şi el, un servitor.

Citi:

„Iubita mea, îţi făureşti închipuiri deşarte…”

Când zări cuvintele acestea, un văl des acoperi ochii marchizei. Glasul tainic al inimii ei îi striga: „Minte”. Apoi privirea ei, cuprinzând întreaga pagină dintâi, cu acel nesaţ lucid pe care îl dă iubirea, citise cuvintele acestea în josul ei: *„Nu e nimic hotărât…”* Întorcând foaia cu o grabă nervoasă, văzu limpede spiritul care dictase frazele întortocheate ale scrisorii acesteia în care nu mai regăsi avânturile nestăpânite ale dragostei; o mototoli, o rupse, o făcu ghem, o muşcă, o aruncă în foc şi exclamă:

— Ah! Nemernicul! Am fost a lui fără să mă iubească!…

Apoi, mai mult moartă decât vie, se aruncă pe canapea.

Domnul de Nueil plecase după ce scrisese scrisoarea. Când s-a întors, l-a găsit pe Jacques în pragul uşii şi Jacques îi întinse o scrisoare spunând:

— Doamna marchiză nu mai e la castel.

Uimit, domnul de Nueil rupse plicul şi citi:

„Doamnă, dacă aş înceta să vă iubesc, ascultând îndemnul dumneavoastră, de a fi un om la fel cu toţi ceilalţi, recunoaşte că mi-aş merita în totul soarta. Nu. N-am să vă ascult şi *vă jur credinţă care nu va pieri decât* odată *cu moartea. Ah! Luaţi-mi viaţa, afară dacă nu vă temeţi cumva să puneţi o remuşcare în viaţa dumneavoastră.”…*

Era bileţelul pe care-l scrisese marchizei în clipa când pleca la Geneva. Dedesubt, Claire de Bourgogne adăugase: *„Domnule, eşti liber.”*

Domnul de Nueil se întoarse la mama sa, la Manerville. Douăzeci de zile mai târziu, se căsătorea cu domnişoara Stéphanie de La Rodière. Dacă această istorisire, plină de un adevăr

îndeobşte cunoscut s-ar sfârşi aci, ar fi aproape o păcăleală. Oare nu au mai toţi bărbaţii una mai interesantă de povestit? însă vâlva stârnită de deznodământul ei, din nenorocire adevărat, tot ceea ce ar putea trezi ca amintiri în inima acelora care au cunoscut fericirea cerească a unei dragoste nemărginite şi au sfărâmat-o ei înşişi, sau au pierdut-o prin vreo crâncenă întâmplare, poate că va pune la adăpost de critici această povestire.

Doamna marchiză de Beauséant nu părăsise castelul său de la Valleroy când se despărţise de domnul de Nueil. Din nenumărate motive, pe care trebuie să le lăsăm ascunse în inima ei de femeie – şi de altfel orice femeie va ghici pe cele care-i aparţin – Claire locui mai departe acolo, după căsătoria domnului de Nueil. Ea trăia într-o singurătate deplină, nici slugile ei, afară de cameristă şi de Jacques, n-o puteau vedea. Cerea la ea în casă o tăcere netulburată şi nu ieşea din odăi decât ca să meargă la capela din Valleroy, unde venea în fiecare dimineaţă un preot din împrejurimi să slujească liturghia.

La câteva zile după nuntă, contele de Nueil căzu într-o nepăsare conjugală, ceea ce putea să însemne tot aşa de bine că e fericit sau nenorocit.

Mama sa spunea tuturor: „Fiul meu e pe deplin fericit”.

Doamna Gaston de Nueil, ca multe femei tinere, era puţin cam ştearsă, blândă, răbdătoare; rămase însărcinată la o lună după căsătorie. Toate acestea se potriveau de minune cu ideile obişnuite. Domnul de Nueil se purta frumos cu ea, numai că la două luni după ce o părăsise pe marchiză, părea peste fire de visător şi de îngândurat. „Totdeauna a fost el foarte serios”, spunea mama sa.

După şapte luni de fericire searbădă, se iviră câteva întâmplări neînsemnate la prima, vedere, dar care cuprind un prea mare zbucium de gânduri. şi dezvăluie o prea mare tulburare sufletească,

pentru a nu fi pomenite şi lăsate în voia fiecărei minţi în parte ca să le tălmăcească. Într-o zi, după ce donul de Nueil vânase pe moşiile din Manerville şi Valleroy, se întoarse prin parcul doamnei de Beauséant, puse să-l cheme pe Jacques, îl aşteptă; şi când veni, îl întrebă:

— Tot îi mai place doamnei marchize vânatul?

Când Jacques îi răspunse că da, Gaston îi dădu o sumă de bani destul de însemnată, însoţită de argumente temeinice numai în aparenţă, ca să-l înduplece să-i facă hatârul de a pune deoparte pentru marchiză ceea ce vânase. Lui Jacques nu i se păru un lucru prea important că stăpâna o să mănânce o potârniche ucisă de pădurarul său sau de domnul de Nueil, deoarece acesta dorea ca marchiza să nu afle de unde s-a adus vânatul.

— A fost împuşcată pe moşia dumisale, spuse contele. Timp de mai multe zile, Jacques se făcu părtaş la această nevinovată înşelătorie. Domnul de Nueil pleca de dimineaţă la vânat şi nu se întorcea decât la cină, fără să fi împuşcat ceva.

Trecu astfel o săptămână întreagă. Gaston se încumetă să scrie o scrisoare lungă marchizei şi i-o trimise. Scrisoarea aceasta îi fu înapoiată fără să fi fost deschisă. Când i-o aduse feciorul marchizei, aproape se înnoptase. Deodată, contele se repezi afară din salon, unde părea că ascultă un capriciu de Herold, zdrăngănit la pian de soţia sa şi alergă la marchiză, cu graba unui om care zboară la o întâlnire. Sări în parc printr-o spărtură, pe care o cunoştea, merse încet pe alei, oprindu-se din când în când, pentru a încerca să-şi potolească bătăile răsunătoare ale inimii; apoi, odată ajuns aproape de castel, ascultă zgomotele nedesluşite şi presupuse că toată lumea era la masă. Merse până la odăile doamnei de Beauséant. Marchiza nu ieşea niciodată din camera ei de culcare; domnul de Nueil ajunse la uşă fără să facă cel mai mic zgomot. Aci, o zări pe marchiză, slabă, palidă,

stând într-un jilţ mare, cu fruntea plecată, cu mâinile atârnând, cu ochii aţintiţi asupra unui lucru pe care părea că nu-l vede. Era adevărata icoană a durerii. În înfăţişarea ei se desluşea o nădejde nelămurită, dar nu se putea şti dacă Claire de Bourgogne privea în mormânt sau spre trecut. Poate că lacrimile domnului de Nueil străluciră în întuneric, poate că răsuflarea lui făcu oarecare zgomot, sau că a tresărit fără voie, sau poate nu fu cu putinţă ca prezenţa lui să nu aducă acel fenomen de întrepătrundere care de obicei e totodată fala, bucuria şi dovada. dragostei adevărate – fapt e că doamna de Beauséant îşi întoarse încet faţa spre uşă şi-l zări pe fostul ei amant. Contele făcu atunci câţiva paşi.

— Domnule, strigă marchiza pălind, dacă te apropii, mă arunc pe fereastră!

Se repezi, apucă mânerul ferestrei, o deschise şi puse un picior pe pervaz, se sprijini cu o mână pe balcon, şi cu capul întors spre Gaston, zise:

— Ieşi! Ieşi! sau mă arunc.

La ţipătul ei înfiorător, auzind lumea care năvălea speriată, domnul de Nueil o luă la fugă ca un tâlhar.

După cel se întoarse acasă, contele scrise o scrisoare foarte scurtă şi însărcină pe feciorul său să o ducă doamnei de Beauséant, poruncindu-i să spună marchizei că e vorba de viaţa sau de moartea lui. După ce trimisul său plecă, domnul de Nueil se întoarse în salon şi-şi regăsi nevasta care tot mai descifra acelaşi capriciu. Se aşeză, în aşteptarea răspunsului. După o oră, sfârşindu-se capriciul, cei doi soţi stăteau unul în faţa altuia, tăcuţi, de o parte şi de alta a căminului, în clipa când se întoarse feciorul de la Valleroy şi îi întinse stăpânului scrisoarea care nu fusese deschisă. Domnul de Nueil trecu printr-un buduar care dădea în salon, unde îşi lăsase puşca atunci când se întorsese de la vânătoare şi se împuşcă.

Deznodământul acesta cumplit şi fulgerător, atât de puţin potrivit cu toate obiceiurile Franţei noi, e firesc.

Oamenii care au cercetat sau au simţit ei înşişi, cu încântare, fenomenele produse de unirea desăvârşită a două fiinţe, vor înţelege foarte bine această sinucidere. O femeie nu se adaptează, nu se supune într-o singură zi toanelor dragostei. Plăcerea, ca şi o floare rară, cere îngrijirile cele mai iscusite; numai timpul şi potrivirea sufletească pot face să se nască acele bucurii gingaşe, duioase, în privinţa cărora suntem îmbibaţi de eresuri şi pe care le credem legate de fiinţa a cărei inimă ni se împărtăşeşte. O minunată înţelegere, o credinţă plină de evlavie şi convingere adâncă de a fi peste măsură de fericit, într-un anumit fel, alături de fiinţa iubită, alcătuiesc în bună parte taina legăturilor trainice şi a pasiunilor îndelungate. Alături de o femeie care are geniul sexului ei, dragostea nu e niciodată o obişnuinţă: duioşia ei încântătoare ştie să se înveşmânteze în forme atât

de felurite; este atât de spirituală şi de iubitoare totodată; pune în firea ei atâta prefăcătorie şi e atât de firească în prefăcătoriile ei, încât ajunge să fie în atât de puternică prin amintirile ca şi când e de faţă. Alături de ea toate femeile pălesc. Trebuie să fi avut teama de a pierde o dragoste aşa de cuprinzătoare, de strălucitoare, sau să o fi pierdut ca să cunoşti întreaga ei valoare. Dar dacă după ce a cunoscut-o, un bărbat s-a lipsit de ea ca să cadă într-o căsătorie fără căldură; dacă femeia cu care nădăjduia să regăsească aceleaşi bucurii îi dovedeşte prin unele fapte din acele îngropate în beznele conjugale, că ele nu mai reînvie pentru el; dacă mai are pe buze gustul unei iubiri cereşti şi a rănit de moarte pe adevărata lui soţie de hatârul unei iluzii sociale deşarte, atunci trebuie să moară sau să aibă acea filosofie materială, egoistă, rece, de care se îngrozesc sufletele pasionate.

Cât despre doamna de Beauséant, ea nu-şi închipuise desigur că deznădejdea prietenului său ar merge până la sinucidere, după ce îl copleşise din plin cu dragostea ei vreme de nouă ani. Credea poate că are de îndurat singură suferinţa. Era de altfel în drept să se împotrivească celei mai înjositoare împărţeli care există pe lume şi pe care o soţie o poate îndura din înalte raţiuni sociale, dar pe care o iubită trebuie s-o urască, fiindcă în puritatea dragostei sale îi stă deplina justificare.

Angoulême, septembrie 1832

Sfârşit

Addenda

Următoarele personaje se regăsesc în alte romane sau nuvele ale lui Balzac (în paranteză, numele traducerii în limba română – acolo unde există):

Beauséant, *Marchiz şi Conte de*

Le Père Goriot, 1835 - (Moş Goriot)
Un épisode sous la Terreur, 1845

Beauséant, *Marchiz de*

Mémoires de deux jeunes mariées - (Memoriile a două tinere căsătorite)

Beauséant, *Viconte de*

Le Père Goriot, 1835 (Moş Goriot)

Beauséant, *Vicontesă de*

Le Père Goriot, 1835 (Moş Goriot)
Albert Savarus, 1842

Champignelles, *De*

L'Envers de l'histoire contemporaine, 1848

Jacques *(valetul doamnei Beauséant)*

Le Père Goriot, 1835 (Moş Goriot)

Nueil, Gaston*de*

---

[1] *Vechile state care alcătuiau Franţa de altădată* – e vorba de vechile state feudale, care alipindu-se treptat coroanei, au devenit provincii cu oarecare autonomie, cu administraţia locală; reprezentanţii acestor provincii, aparţinând celor trei „stări", erau convocaţi din când în când de rege în adunări mai restrânse sau mai largi, aşa-numitele State principale şi State generale.

[2] *Créqui, Montmorency… Lusignan… Soubise* – nume de vechi şi ilustre familii aristocratice franceze; în familia Créqui s-au distins în secolul al XVII-lea mai mulţi mareşali; din familia Montmorency făceau de asemenea parte mulţi conducători militari (conetabili şi mareşali) încă din secolul al XII-lea; o ramură a familiei Lusignan a jucat un rol important în timpul cruciadelor, ajungând să domnească în Cipru şi la Ierusalim; iar familia Soubise a dat şi ea militari de seamă; unul dintre ei a fost şeful protestanţilor la începutul secolului al XVII-lea, altul, însă, a suferit înfrângerea de la Rossbach.

[3] *Cordonul roşu* – se acorda cavalerilor ordinului Sfântul Ludovic.

[4] *Mareşalul* de *Richelieu* – Armand, duce de Richelieu (1696—1788), a fost mareşal al Franţei şi s-a bucurat de multă faimă sub regenţă şi în timpul lui Ludovic al XV-lea.

[5] *Doamna du Cayla* – Zoé Tallon, contesă du Cayla (1784 — 1850) a fost favorita lui Ludovic al XVIII-lea, rege al Franţei între 1814 şi 1824 (primul rege al Restauraţiei).

[6] „Legiunea de onoare" – decoraţie franceză, instituită în 1802 de Napoleon Bonaparte; pe atunci prim-consul, pentru a răsplăti serviciile militare şi civile.

[7] *Gazette… Débats… Quotidienne* – ziare din vremea Restauraţiei; La Gazette şi Le Journal des Debats, aveau tendinţă conservatoare; *La Quotidienne* era ziarul regalist prin excelenţă.

[8] *Morala Măgarului încărcat cu relicve"* – măgarul din această fabulă îşi închipuie că imnurile de slavă şi tămâierile din juru-i i se adresează lui şi nu moaştelor pe care le poartă în spinare. Fabulistul

arată, în concluzie, că „pe un demnitar nepriceput îl saluţi pentru haină”.

[9] *Carta* – e vorba de Carta constituţională, pe care Ludovic al XVIII-lea a fost obligat s-o acorde în 1814, la instalarea sa pe tron; cu toate că asigura foarte puţine libertăţi, aristocraţii francezi o considerau totuşi ca o concesie regretabilă făcută partidului liberal, ca un semn de slăbiciune a monarhiei.

[10] *Whist* – joc de cărţi, de provenienţă engleză, care se joacă în echipe adversare – doi contra doi; whistul şi bostonul se jucau mult în vremea Restauraţiei şi a monarhiei din iulie, constituind una dintre nenumăratele forme ale „modelor” aduse din Anglia.

[11] *Saint-Germain* – cartier din Paris, locuit de familiile nobile.

[12] *Însoţitorii lui Ulise* – într-un episod celebru din Odiseea se povesteşte cum însoţitorii lui Ulise au fost transformaţi în porci de către vrăjitoarea Circe; ei şi-au regăsit forma lor umană datorită intervenţiei lui Ulise, pe care Circe începuse să-l iubească.

[13] *Non dolet* – în limba latină: nu doare, nu e cazul să suferi.

[14] *Conferinţa* de *la Londra* – în 1827, Anglia a reuşit să impună Franţei şi Rusiei semnarea unui tratat – tratatul de la Londra – care încheia războiul de independenţă al Greciei.

Table of Contents

[1] 56
[2] 56
[3] 56
[4] 56
[5] 56
[6] 56
[7] 56
[8] 56
[9] 57
[10] 57
[11] 57
[12] 57
[13] 57
[14] 57